

Fakultet for Humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

Meiji-restaureringen og nasjonalismen

Sondre Ivetorp Søreng

Masteroppgave i Lektorstudiet 2023/24

HIS-3980, Mai 2024.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	3
1.1	Historiografi.....	5
1.2	Metodologi og teori	7
1.3	Struktur av oppgaven.....	12
1.4	Introduksjon til fremmeduttrykk.....	13
2	Det nasjonale grunnlaget for Japan	14
2.1	Imagined communities	14
2.2	Kokugaku og opprinnelsesmyter for den japanske nasjonen	17
3	Meiji-restaureringen	22
3.1	Japansk historie og samfunn 1400-1860	22
3.2	Meiji-restaureringen eller revolusjonen?.....	26
3.2.1	Tokugawa-regimet utfordret	27
3.2.2	De sorte skipene	28
3.2.3	Vestliggjøring og internpolitikk.....	29
3.2.4	Industrialiseringen	34
3.3	Meiji-Coup d 'etat	35
4	Det nye samfunnet.....	40
4.1	Keiseren, institusjonen og dets rolle.....	40
4.2	Dyrkningen av en nasjonal identitet i Japan.....	47
4.3	Shintoisme	50
4.4	Nasjonalisme som samlingspunkt for Japan.....	52
5	Konklusjon	53
6	Kildehenvisning	55
6.1	Bilder og figurer	57

1 Innledning

I løpet av midten av 1800-tallet stod Japan overfor en avgjørende fase av transformasjon av landet. I denne transformasjonen var landet tvunget til å redefinere sin identitet og omforme sitt styresett fra et militært diktatur til et keiserdømme basert på vestlige grunnlover. Denne historiske overgangen ble utløst av ankomsten til den amerikanske flåten under kommandør Matthew Perry i 1853, som tvang landet ut av sin langvarige og selvvalgte seklusjon. I denne perioden av omveltning utspilte det seg en kompleks dragkamp, hvor Japan arbeidet for å bevare sine tradisjoner og verdier samtidig som de forsøkte å integrere seg i det nye vestlige samfunnet de ble tvunget til å omfavne.

Man må understreke at Japan var i 1853 ved ankomsten av Matthew Perry og den sorte flåten fra USA et helt annet land enn det ville være i 1889 og overgangen til Meiji-perioden som markeres ved signeringen av den nye grunnloven og vestliggjøringsprosessen de gjennomgikk i perioden (Jansen 1989 s. 308;)(Beasley 1972 s. 276-277). I løpet av denne korte perioden på 36 år vil landet transformeres fra et land i selvvalgt seklusjon til et åpent kapitalistisk land hvor også hele maktstrukturen innad i landet dramatisk endres fra et føydalt militærdiktatur til et vestlig basert parlamentarisk konstitusjonelt monarki. Dette er særlig viktig ettersom Japan tradisjonelt har hatt særlig ærefrykt for den keiserlige familien, noe som ville blir forsterket i dette nye samfunnet (Kawate 2019 s. 87).

Det er flere viktige temaer innenfor utviklingen slik som nasjonalisme som oppgaven har som sitt sentrale tema. Det er også industrialisering og vestliggjøring som må sees på i løpet av oppgaven som har ringvirkninger videre i japansk historie og er i tillegg essensielt for forståelsen av videre utvikling i asiatisk historie. Meiji-æraen vil legge grunnlaget for den japanske nasjonen i dag, deres forståelse av en felles nasjonalfølelse og et nytt stort framskritt mot nasjonalisme i landet. Perioden vil også legge grunnlaget for blandingen av det konstitusjonelt-absolutte monarkiet som vil vedvare i all hovedsak uendret, samt også legge politikken klar for landet i om lag 100 år til den blir erstattet etter Japans tap i den andre verdenskrig.

Oppgavens hovedmål blir å undersøke perioden med tanke på forholdet mellom nasjonalisme og hvordan dets stilling i landet var før og etter Meiji-restaureringen, da altså returen av keiserlig makt i Japan. Dette blir jeg å gjøre ved å se på posisjonen til nasjonalisme

i landet før restaureringen, hvilke faktorer som ledet opp mot restaureringen, hvordan selve hendelsene foregikk, og hvilke effekter det hadde på samfunnet i etterkant da en ny vestlig-inspirert grunnlov ble satt i effekt i 1889. Dette vil særlig bli sett i lys av nasjonalisme, et begrep som også skal drøftes og skal vise at det finnes en tydelig forskjell på hvordan Japan skapte nasjonalfølelse i landet før og etter restaureringen. Keiseren og rollen han spilte for den nasjonale samlingen blir naturlig å trekke fram i denne sammenhengen, dette gjøres ved å se på den nye formen for nasjonalisme som tas i bruk i landet med heltedyrking og personlighetsfokus i stedet for det dype historiske og mytiske fokuset. Oppgaven skal se på hvordan han representeres i kunst, brukes til religiøse begivenheter og hvordan han ble innlemmet som en sentral del i den nye grunnloven. Dette skal være med å synliggjøre paralleller og forskjeller mellom Europa og Japan og hvordan de brukte monarker til legitimering av nasjonsstaten.

Det skal også sees på om begrepet kan brukes i en østlig kontekst slik som i Japan og om en eventuell forskjell på østlig og vestlig nasjonalisme. I tillegg skal oppgaven drøfte hvilken rolle keiseren ville ha i dette nye styresettet der han nå var en absolutt-konstitusjonell monark, samt også å lage komparasjoner mot vestlige motparter i perioden. Dette er også viktig for forståelsen av Japan da keiseren vil være en av de store nasjonale samlingspunktene for landet i perioden. Ut av dette er en problemstilling utarbeidet til «*Hvilken rolle spilte Meiji-restaureringen for den nasjonale følelsen i Japan?*» I tillegg til dette vil jeg også se på «*keiserens plass som en konstitusjonell monark og dets endringer i perioden*» som en særlig innflytelse på den nasjonale identiteten og om institusjonens rolle var med å denne nasjonale følelsen som et nasjonalt samlingspunkt.

Historien til Japan i perioden er bred og har mange viktige punkter som alle har stor påvirkning i forhold til hendelsene og fortjener å bli undersøkt i et mål om å få klarere forståelse av perioden. Derimot på grunn av oppgavens omfang har jeg valgt å innskrenke oppgaven til temaer mer relevant i forhold til hva nasjonalisme er og hva dets rolle var i utviklingen av et nasjonalt fellesskap i perioden. Dette gjør jeg med å inkludere og vise emner slik som keiseren som monark før og etter restaureringsprosessen, vestliggjøring og internpolitikk, industrialisering, dyrkningen av en nasjonal identitet og etableringen av shintoisme som statsreligion. Disse emnene er valgt ettersom jeg ser på temaene som de som har mest påvirkning i forhold til nasjonalfølelse og dannelsen av en nasjonalidentitet og vil da være mer relevant for min problemstilling. Disse valgene kommer på bekostning av andre temaer som også er viktige for forståelsen av perioden, men vil ha mindre med kjernetemaet å

gjøre.

1.1 Historiografi

Det er skrevet og forsket mye om Japan også i forhold til Meiji-restaureringen da dette vil være en av de store vannskillepunktene i japansk, østasiatisk og i verdenshistorie (Jansen 1989 s. 308). Til tross for viktigheten ved hendelsene rundt Japan og den endringen landet gikk igjennom er det i løpet av den forskningen gjort mot landet i perioden store hull knyttet opp mot nasjonalisme, nasjonalfølelse, nasjonalt fellesskap og dets framvekst i Japan noe som vises ved å presentere verkene jeg har brukt til min oppgave og hvordan de ekskluderer en dypere drøfting av rollen til nasjonalisme i Japan før og etter restaureringen.

Jon Livingstone har i sin bok «*Imperial Japan*» gått igjennom perioden som spenner fra 1800-1945 og vil da dekke perioden jeg undersøker. I dette verket har han inkludert de store endringene landet gikk igjennom i perioden. Dette inkluderer økonomiske trender deriblant hvorfor landet valgte å industrialisere og hvordan denne prosessen gikk for seg, skatteendringer hvor de gikk fra skatt beregnet fra agrikulturelle avlinger til en fastsatt og høy skatt sentralt for bekostningen av industrialiseringen av landet. Livingstone skriver også om samfunnsmessige endringer slik som institueringen av obligatorisk skolegang for barn, både gutter og jenter for en litterær befolkning til arbeid i fabrikker og hvordan landet også militariserte seg i forberedelsen av annekteringen av Korea og Manchuria. Til tross for dette er det ikke nevnt grundig hvordan landet reelt gjennomførte selve restaureringsprosessen, grunnlovsendringer er nesten ikke nevnt, og hvordan Meiji-klikken valgte å bruke keiseren som et nasjonalt samlingspunkt er nevnt i et kort avsnitt som omhandler keiserens bursdag i tilknytning til skolesystemet, men dette er heller ikke gjort med hensikt å understreke fellesskapsfølelsen det var med å danne i bakteppet for den nasjonale samlingen av Japan, men som eksempel på utdanningen i perioden (Livingstone 1973 s. 256).

William Gerard Beasley har også gitt et overblikk over restaureringen spesifikt i sin bok «*The Meiji restoration*» fra 1972. Dette verket går i dybden på restaureringen og perioden på en realhistorisk måte og vil i tillegg til Alistair Swale professor ved universitetet i Canterbury og hans arbeid forme den realhistoriske ryggraden til oppgaven i forhold til selve restaureringen. Boken starter ved å gjennomgå det politiske og samfunnsmessige standpunktet for Tokugawa-shogunatet før ankomsten av Kommandør Perry og gjennomgår landets

historie med «The unequal treaties» eller de «ulikeverdige traktatene» som tvang Japan til å åpne handel med vesten, reformprosessene og den nye maktstrukturen innad i landet etter Meiji-restaureringen. I tillegg til dette gjennomgår Beasley det økonomiske og samfunnsmessige standpunktet til Japan etter restaureringsprosessen. Beasley tar også utgangspunktet ved at restaureringen var starten på moderne tid i Japan (Beasley 1972 s. 1-2). Kilden selv er et godt utgangspunkt for Meiji-restaureringen og har dype og gode poenger både i forhold til årsaker, hendelsesforløpet og virkninger av hendelsene som gjør verket uunnværlig for forskning på emnet. Til tross for det har Beasley bare skrappt overflaten i forhold til å drøfte viktigheten til nasjonalisme som et ledd for samlingsprosessen.

I sin del om påvirkningen av nasjonalisme og nasjonalfølelse har Beasley diskutert om hvordan dokumentene som ble brukt til å tilskrive politikk snakker om ‘nasjonal interesse’ og å ‘gjenvinne nasjonal styrke’, men dette er også det hele av hva Beasley inkluderer i sitt arbeid. Han diskuterer heller ikke om opphavet for nasjonalismen de allerede hadde i perioden, og bruker mye plass ved å lage en komparasjon mellom Kina og Japan og hvordan landene håndterte den påtrengende vestlige influens (Beasley 1972 s. 412-413). I tillegg diskuterer Beasley til en liten grad kokugaku eller japansk nasjonsforskning (et begrep som skal sees nøye på senere) og definerer det, men dette blir gjort uten å forklare dets forbindelse og påvirkning på nasjonal selvfølelse og går så langt som å si «Indeed, one might more accurately claim it was the growth of such a movement in the nineteenth century that made kokugaku retrospectively of political importance, though this, too would be an overstatement.» (Beasley 1972 s. 145). Med dette frarøver Beasley seg selv og leseren fra det som kan være en viktig faktor på den nasjonale samlingsprosessen ved å redusere viktigheten til bevegelsen. Dette verket blir brukt i stor grad for å forklare hendelsesforløpet, skape en forståelse for samfunnet før og under restaureringsprosessen og prøve å sette dette inn i konteksten av nasjonalisme.

Et unntak av denne trenden ved å overse nasjonalisme som medvirkende faktor i Japansk historie er Benedict Anderson som har fokusert særlig på den japanske nasjonalismen i «Imagined communities» (1983). Her tar Anderson opp hvordan Meiji-oligarkene forstod at militær suksess ikke automatisk betydde legitimitet for dem, men i stedet baserte de seg på vestlige konsepter på offisiell nasjonalisme basert på Prøysen-Tyskland og Tsar-Russland (Anderson 2006 s. 95). Til tross for at han ikke tar opp i detalj selve redegjørelsen av hvordan restaureringen utspilte seg inkluderer Anderson flere av de viktigste utviklingene som hadde påvirkning internt i Japan for å framskynde Meiji-restaureringen. Dette vinkler han så mot hovedpoengene innenfor utviklingen av japansk nasjonalisme slik legitimering igjennom

keiseren. Han fremhever forskjellen på oss og dem som blir vist tydelig ved å beskrive utlendinger som barbarer, dette uttrykket på disse vestlige inntrengere på japansk suverenitet var lånt fra konfuciansk filosofi (Anderson 2006 s. 97). Verket har stor popularitet og har gitt fersk vind i seilene til nyligere nasjonalismeforskning etter den ble sluppet for første gang i 1983. Verket har også gitt inspirasjon til og danner en del av bakteppet til Ichijo sin artikkel om kokugaku som vil være en viktig inspirasjon til denne oppgaven. Dette ble derimot gjort uten å gå i dybden på plassen til keiseren i nasjonalismen og bruk av primærkilder for å forklare hvordan institusjonen var et verktøy og samlingspunkt for oligarkene i perioden. Det inkluderes heller ikke når og hvordan denne nasjonale identiteten ble dannet i sin helhet som er noe denne oppgaven skal dekke (Anderson 2006 s. 96).

1.2 Metodologi og teori

Nasjonalismeforskning og nasjonal historie

Ettersom denne oppgaven vil sentrere seg hovedsakelig om den politiske omveltningen i Japan vil det være klare trekk mot nasjonal historie. Dette vil også inkludere arbeidet som er lagt i det nasjonale prosjektet, da altså nasjonsbyggingen som var med å underbygge denne radikale endringen i landet. Før man ser på hvordan nasjonalisme kan brukes i konteksten av Meiji-Restaurationen, Japansk nasjonalsamling og nasjonsfølelse må man forstå hva som ligger i begrepet samt de grunnleggende utfordringene som det bærer med seg på grunn av senere bruk og misbruk. Begrepet nasjonalisme er et godt forsket på og bredt omdiskutert begrep blant historikere og samfunnsvitere, det er mye som er uklart knyttet opp mot det. Dette gjelder blant annet definisjonen av selve begrepet, når og hvor nasjonalisme hadde sitt utsprang og i hvilke kontekster man kan bruke nasjonalisme (Maxwell 2020 s.827).

Det finnes stort sett tre hovedteorier som har ulike svar på kjernes spørsmålet om hvor gammel nasjonen er: modernisme, primordialisme og etnosymbolisme. Disse begrepene vil gi ulike svar og argumenter for hvordan en nasjon dannes, hva som kan være en nasjon og fra når man kan definere en stat som en nasjon.

Modernistisk teori om nasjonalisme er ledende blant nasjonalismeforskning og baserer seg på at nasjonen og nasjonalisme som konsept ble dannet i løpet av slutten av 1700-tallet og har utspring særlig fra industrialiseringen som foregikk i perioden. Innenfor modernistisk

teori finner vi prominente forskere slik som Anderson med hans begrep «imagined communities» et begrep som skal sees mer nøye på i del 1.2.1 av oppgaven, eller Hobsbawms arbeid med «invented tradition» da altså å innføre praksiser styrt av aksepterte regler og ritualistisk eller symbolsk av verdi slik som kilten som et skotsk nasjonalt symbol (Hobsbawm & Ranger 2012 s. 1). Man finner også Gellner som arbeidet med viktigheten av overgangen fra tradisjonelle agrariske samfunnet til et moderne industrisamfunn. Disse tre forskerne er alle tre eksempler på modernister innenfor nasjonalismeforskning (Ichijo 2019 s.266).

I motsetning til den modernistiske teorien finner vi primordialisme. Dette er nasjonsforskning som setter nasjonen lengre tilbake enn det moderne, post-industrielle samfunnet og mener nasjoner er en del av menneskelig natur. Primordialisme setter verdi på nasjonens etniske fortid, med minner, myter, tradisjoner og symboler som en forgjenger for den moderne nasjonen og benekter at nasjonen er et helt moderne begrep. Anthony Smith er en kjent primordialist, altså en nasjonsforsker sin arbeider med fokus av bevis på tidlige nasjonale bånd (Maxwell 2020 s. 828). Smith brukte deler av sin karriere til å angripe modernistiske forskere. Blant de forskerne angrepet av Smith finner man de forskerne nevnt over slik som Anderson med hans begrep «imagined communities», eller Hobsbawms arbeid med «invented tradition» og Gellner, der samtlige blir kritisert av Smith i hans arbeid. Denne kritikken ble rettet for å delegitimere teoriene og promotere sitt eget primordialistiske begrep, 'ethnosymbolisme' hvor det franske ordet *ethnie* står sentralt, et begrep som regnes som Smiths største bidrag til nasjonalismeforskning og som selv har vært under granskning. Denne granskningen og kritiseringen kommer tydelig i uttrykk i Alexander Maxwell sin artikkel «*Primordialism for scholars who ought to know better: Anthony D. Smith's critique of modernization theory*». Denne artikkelen er et oppgjør med den overnevnte kritikken rettet mot modernistisk nasjonalisme av Smith. Maxwells kritikk er satt mot den uberettigede og urimelige diskusjonen av modernisme og forskerne. Artikkelen tar også opp Ethnosymbolisme, Smith påstår at begrepet selv fungerer som et fellesbegrep for alle premoderne oppfatninger av en nasjon. Dette er noe Maxwell kritiserer da dette paradoksale uttrykket gjør at disse fellesskapene er pre-nasjonale derfor også vil være ikke-nasjonale. Dette understreker Maxwell igjen ved å kommentere at ethnosymbolisme er forskjellig fra primordialisme utelukkende på samme måte som *ethnie* gjør fra begrepet nasjon, altså svært lite (Maxwell 2020 s. 829). Dette eksemplet viser tydelig at det er stor splittelse innenfor nasjonalismeforskningen, hvordan man skal arbeide med nasjonalisme og hvordan man velger å støtte opp begrepet.

Dette vil derimot ikke si at det finnes noen grunnleggende likheter mellom teoriene og

hva de burde framheve, Maxwell skriver «Theories of nationalism might be judged on two criteria. Firstly, nationalism theory should align with the historical record [...] Secondly, nationalism theory should shed new insight» (Maxwell 2020 s. 826-827). Disse to poengene fra Maxwell viser hva hovedpoengene til nasjonalismeteorier burde være. De burde alltid følge historiske kilder, dette gjøres av selvfølgelig grunner innenfor historieforskningen. I tillegg til at de ikke skal bestride historiske kilder skal de samtidig også kaste nytt lys på de aktuelle kildene i lys av nasjonalismeteorien en bruker. Dette blir en av hovedargumentene i Maxwell har mot Smiths begrep etnosymbolisme da dette bærer for mange likehetstrekk mot den allerede etablerte terminologien primordialisme (noe Smith erkjenner selv senere) og vil derfor ikke kunne kaste et nytt lys på kildematerialet de brukes mot (Maxwell 2020 s. 840).

Til tross for dette kan man forsøke å se brede trekk for hva som er perioden nasjonalisme var mest prevalent, dette gjøres for å sette et utgangspunkt for når nasjonalisme kan sies å være tilstede. I forhold til problemstillingen som er satt mot Japan vil hendelsene utspille mellom og 1868 ved restaureringen av keiserlig makt og ende i 1889 med signeringen av en ny grunnlov og markere starten av Meiji-æraen. Dersom en forsøker å finne et utgangspunkt ved nasjonalismen utbredelse i vesten mener Ernest Gellner at nasjonalisme ble spredt ved overgangen fra et agrarisk samfunn til det industrielle. Dette kan vi se da han mener den industrielle revolusjonen forårsaket tanken om nasjonalisme noe som vil plassere perioden ved slutten av 1700-tallet og framover (Ichijo 2020 s. 266).

Anderson skriver «The key to situating ‘official nationalism’ – willed merger of nation and dynastic empire – is to remember that it developed *after* and *in reaction to*, the popular national movements proliferating in Europe since the 1820’s. If these nationalisms were modelled on American and French histories, so now they became modular in turn» (Anderson 2006 s. 86-87). Dette setter nasjonalisme opp mot hvordan det utviklet seg i Amerika og Frankrike før 1820. Maxwell forsøker også å finne et svar på utspranget av nasjonalisme og skriver «Nationalism theory is not physics: neither the origins of nationalism nor «modernity» can be dated to the millisecond, or even to a single year. Nevertheless, modernist scholars of nationalism agree there was no nationalism in 1750; and that the era of nationalism was well underway by 1850» (Maxwell 2020 s. 827). Her anerkjenner Maxwell at av natur kan man ikke fastsette når nasjonalisme og nasjonalteori startet, bare omtrent når det startet med utgangspunkt når det ikke var utspredd nasjonalisme og når man kan tydelig se at tankesettet har spredt seg til det aktuelle landet. Dersom vi prøver å se tendenser på tidligere forskning kan man se på grunnlag av disse eksemplene at perioden der nasjonalisme var prevalent mellom slutten av 1700-tallet da nasjonalisme og nasjonsbegrepet ble brukt mot aristokratiet

og privilegiene de innehadde av revolusjonære under den franske revolusjonen (Østerud 1984 s. 19). Dette varer på mange måter til i dag, men har endret betydning ved starten av 1900-tallet der det ble mer og mer knyttet opp mot negative konnotasjoner slik som rasebevissthet og ved utbruddet av første verdenskrig. Dette blir også særlig viktig når man ser nasjonalisme i forhold til Japan, da det i det tilfellet også er uenigheter om når, hvor og hvordan nasjonalisme spredte seg til landet.

En spesifikk teori er av Miroslav Hroch som har brukt mye av sitt arbeid til å se på nasjonalisme. I hans arbeid konkluderte han at den nasjonale bevegelsen kan deles inn i tre deler eller faser, faser A, B og C. Disse definerte han som «perioden av vitenskapelig eller forskers interesse», «perioden for patriotisk opprør», så til sist «framveksten av en nasjonal massebevegelse» i den rekkefølgen. I løpet av sin bok «*Social Preconditions of National Revival in Europe*» (1968) tar for seg flere land blant dem Norge, Bøhmen, Finland, Estland, Litauen, Slovakia, Flandern og Danmark og ser hvordan disse passer innenfor disse fasene i hvert sitt kapittel i boken. Det er flere konklusjoner å trekke fra Hrochs arbeid, blant dem at nøkkelen til patriotisk glød ikke nødvendigvis lå hos en spesifikk samfunnsklasse. Derimot fant han at bøndene og allmuen i fase B var i stor grad var irrelevant, mens de var essensielt i overgangen til fase C. Dette blir relevant for mitt arbeid da å se hvordan fase man er i blir viktig for forståelsen av hvorfor hendelser utspiller seg slik de gjør (Maxwell 2010 s.868-869). Et eksempel på dette er at kokugaku-forskere inkluderer mange av opprinnelsesmytene og legender om den keiserlige familien Japan i sitt arbeid. Dette inkluderer arbeidet tatt fra Kojiki eller 'kronikken av fortiden' og Nihon shoki oversatt til 'Kronikken av Japan' som begge er mytohistorie som omhandler den gudommelige perioden i Japan og forteller om hvordan guder har skapt de japanske øynene og hvordan de tilsatt en av sine egne for å bli keiser over denne egne versjonen av 'Midgard' (Burns 2003 s. 35). Dette kan sammenlignes på mange måter med de norrøne eddene som omhandler skapelsen av verden, de norrøne gudene og heltene fra en myteperiode og er med å fungere som legitimering til hvorfor nasjonene er enestående og kan settes ved side av alle andre land i verden.

Denne oppgaven vil ta utgangspunkt i Benedict Andersons begrep *imagined communities* og vil redegjøre for begrepet i del 2.1. Etter redegjørelsen skal begrepet settes i kontekst for Meiji-restaureringen. På grunn av den inngående debatten og drøftelsen begrepet innebærer og hvordan det er med å forklare nasjonalismen rolle i Japan vil det være naturlig å ha det som del 2.1.

Kunst, statuer og sedler rettet mot keiseren

Primære kilder skal til en grad brukes i oppgaven, dette blir spesifikt rettet mot keiseren og keiserens rolle og framstilling i landet i tiden. Keiserens rolle er viktig for forståelsen av utviklingen av Japan i perioden, og det er derfor viktig å se hvordan keiserne er framstilt for å se hvordan de framstiller og hedrer ham. Det er flere måter en nasjon kan framstille sine nasjonale helter. Dette kan skje igjennom representasjon av figuren de ønsker å framstille i form av pengesedler, frimerker, statuer, gatenavn, kjøretøy, bygg eller kunst som noen eksempler (Dović & Helgason 2016 s. 84,88). Årsaken til hvorfor man ønsker å hylle personer, levende eller døde er flerfoldige. Dette kan variere fra å minnes deres rolle i dannelsen av en nasjonal identitet til bruk for å mobilisere sosiopolitiske saker med å gi dem en følelse av fellesskapelig identitet eller hylle dem hvordan har påvirket kunst eller litteratur i perioden (Dović & Helgason 2016 s.11-12). Japan før og etter har begge en tendens til hylling av keiseren, dette sentimentet ble forsterket og brukt mer intensjonelt etter restaureringsprosessen hvor man kan se keiserens bursdag og feiringen av denne i skolen som et eksempel (Livingstone 1973 s. 256).

Når man vurderer bruk av disse berettende kildene gjelder de samme konseptene og reglene som med vanlig historisk forskning med skriftlige kilder, hva er årsaken til produksjonen av kilden? Hva ønsker produsenten eller sponsoren å få ut av kilden? og er kilden korrekt framstilt? (Kjeldstadli 1999 s.173). Dette er spørsmål som må sees på og vurderes i løpet av oppgaven og ved bruken av disse kildene og hvordan de framstiller keiseren og institusjonen rundt keiseren. Dette blir særlig vesentlig i min forskning da på lik måte som ved konstruksjonen av monumenter og statuer i løpet av Tysklands samling vil det i løpet av Meiji-restaureringen være kunst og andre framstillinger som fremmer en politisk agenda. Til tross for disse fallgruvene er disse berettende kildene særdeles viktig for samtidsforståelsen av den fellesskapsfølelsen som eksisterte i perioden og som aktivt ville bli arbeidet med for å forsterke de allerede eksisterende følelsene i landet. Dette er med å forklare hvordan nasjonalisme var en essensiell del av Meiji-restaureringen i Japan og hvordan keiseren da han ble et symbol på dette nye landet. I mitt arbeid vil hovedsakelig kunst brukes for å forklare disse endringene.

1.3 Struktur av oppgaven

Denne oppgaven har fire hoveddeler, den første delen diskuterer teorier om nasjonalisme samt forklarer manglene på forskning knyttet til Japan og nasjonalisme som samlingspunkt. Den andre hoveddelen 2.-2.2 Handler om Benedict Andersons begrep 'imagined community' og skal redegjøre og drøfte begrepet og sette det i japansk kontekst ved å se på kokugaku og den nasjonale forskningen gjort av Japan fram til da i form av kokugaku.

Del to 3-3.3 tar for seg en kort redegjørelse av Japansk historie fra 1400 og etableringen av Tokugawa shogunatet og samfunnet rundt det fram til 1853 ved ankomsten av kommandør Perry. Dette vil være kritisk for forståelsen av landets daværende posisjon og hvordan landet endte opp så nærme et offer for kolonisering og imperialisme og hvordan de senere brukte nasjonalfølelse for å knytte landet nærmere. Meiji-restaureringen som er hovedfokuset i denne oppgaven, vil redegjøres som andre delen av den andre hoveddelen og vil ta for seg hvordan selve restaureringsprosessen, vesterniseringen, industrialiseringen og moderniseringen foregikk samt også de umiddelbare konsekvensene for samfunnet som helhet.

I den tredje delen 4-4.4 skal oppgaven knytte nasjonalisme opp mot japansk statsutvikling samt også drøfte endringen rollen Meiji-restaureringen spilte for den nasjonale følelsen. Jeg skal også se på den nye grunnloven i Japan og overgangen fra den keiserlige institusjonen som et utgangspunkt for nasjonalt samlingspunkt med vestlig inspirasjon og lage komparasjoner mot vestlige motparter.

1.4 Introduksjon til fremmedutrykk

Oppgaven må av nødvendighet på grunn av kulturen den framstiller ha fremmedutrykk da disse ikke lett kan oversettes. Blant de som blir brukt mest finner vi:

Bakufu – Et begrep for den kollektive samlingen av tjenestemenn for shogunatet, en form for regjering for shogunatet.

Fudai – Vasaller under Tokugawa-shogunatet, de ikke i opposisjon i borgerkrigen og sluttet seg til Tokugawa-klanen før slutten av krigen.

Han - Territorier holdt av daimyoer, ofte bestemt ut fra mengden ris et individuelt område kan produsere (kokudaka/koku). Begrepet kan oversettes til len eller domene.

Kojiki – Oversatt til 'krøniker om fortidens hendelser, en japansk bok som omhandle mytologi og gudene som hadde den keiserlige familien som avkom.

Koku – Begrep brukt for måling av kapasitet for produksjon av ris. én koku er 180 liter ris.

Kokugaku – Nasjonslæring, stipend utdelt for lære om japansk historie, kultur og tradisjoner med særlig vektlegging på shintoisme.

Shogun – Dette er et begrep som oversettes til generalissimus, den øverste leder i Japan i perioden før restaureringen og vil fungere som en de facto diktator over Japan i perioden til tross for at det er en keiser i landet. Shogunat-systemet varer fra 1192-1867

Tozama – vasaller under Tokugawa-shogunatet, som ikke tok siden under borgerkrigen, men heller etter.

2 Det nasjonale grunnlaget for Japan

2.1 Imagined communities

Benedict Andersons forskning innenfor nasjonalisme kulminerte i hans bok '*Imagined communities*' fra 1983, boken tar for seg begrepet nasjonalisme og hvorfor det er problematisk og forsøker i sitt arbeid å ta tilbake begrepet fra fasister og liberalister og heller sette det mot fellesskap og religion. For å nå dette målet foreslår Anderson en ny mer antropologisk rettet definisjon ovenfor begrepet. Definisjonen lyder: «It is an imagined political community - and imagined as both inherently limited and sovereign» (Anderson 2006 s. 6). Dersom man bryter ned Andersons definisjon av hva som kan defineres som en nasjon er det med et påtenkt begrenset og suverent fellesskap. Vi ser på det slik at fellesskapet er påtenkt, dette kommer av at uavhengig av størrelsen på fellesskapet om det er en stor eller liten nasjon vil det finnes en form for kameratskap mellom partene til tross for at de aldri blir å møtes. Dette forholdet kan sees for eksempel hvordan man introduserer seg for nye ukjente parter i verden, hvilket man gjerne gjør med navn og land man er fra som en indikator. Dette er noe Anderson forsvarer ved å si at alle samfunn større enn eldre samfunn basert på kontakt ansikt-til ansikt vil være påtenkte på denne måten.

Nasjonen vil være begrenset i sin helhet, dette er noe som vises i verden i dag. Til tross for at det finnes store nasjoner, nasjonaliteter og stater vil det være en begrensning på deres områder eller influens. Det er ikke lengre realistisk med en uniform verden under en nasjon eller nasjonalitet, altså drømmen om en for eksempel pan-slavisk verden er ikke noe den mest brennende fanatiske slaviske nasjonalisten realistisk drømmer om. Nasjonen kan defineres som suveren, dette er koblet opp mot at Anderson er modernist og tanken om at en nasjon er en ny og moderne tanke. Konseptet suverenitet er relatert til opplysningstiden og den franske revolusjonen da disse ideene tilintetgjorde tidligere etablerte legitimiteten for det gudommelige-ordinerte hierarkiske dynastiske riket. Anderson definerer nasjonen som et fellesskap ettersom til tross for hvordan dette samfunnet ser ut internt vil det være et dyptgående kameratskap mellom disse personene på lik måte som var beskrevet om hvorfor nasjonen var påtenkt (Anderson 2006 s. 6-7).

Det er primært denne definisjonen og forholdet til nasjonalisme mer enn noen andre denne oppgaven vil ta som utgangspunkt for hva som kan sees og betraktes som nasjonalisme, nasjonen og nasjonalfølelse. Dette kommer av flere årsaker, det er en mer positiv vinkling ovenfor begrepet som allerede er svertet etter og blitt misbrukt av ekstremister, fasister og

andre grupper for egen politisk vinning. Den andre grunnen for at jeg velger å ta utgangspunkt i denne definisjonen er at de fleste av verkene jeg har brukt i forhold til oppgaven slik som Burns og Ichijo tar utgangspunkt i Andersons teorier ved sitt eget arbeid og vil derfor lettere ta utgangspunkt med å forklare standpunktet for den nasjonale selvforståelsen i landet på tiden. Den siste grunnen er at begrepet i seg selv er bredt og forklarende nok isolert sett til å kunne inngående forklare nasjonalisme, særlig også fordi Anderson har arbeidet med nasjonalisme i Øst-Asia og i Japan spesifikt og det eventuelle skillet mellom de to ulike typene nasjonalismene i Asia og Europa.

Anderson bruker resten av boken med å komme med eksempler på ulike påtenkte fellesskap og ser på land og ulike måter dette har dannet seg slik som kreolnasjonalisme i USA, eller de sør- og sentralamerikanske statene som brøt fra tidligere koloniherrer mellom 1776 og 1830. Han ser på hvordan disse landene fant enhet i andre midler enn for eksempel språk da undertrykkelsen og fremmedgjøringen fra metropolen gikk for langt. Han undersøker så hva som blir kalt offisiell nasjonalisme og hvordan dette vokste fram samt også å se på hvordan nasjonalisme har blitt brukt for å fremme patriotisme og rasisme, men dette er begge emner som er utenfor oppgavens omfang. I tillegg til dette undersøker Anderson som en modernist også når nasjonalismen oppstår i verden, noe han poengterer kommer av hvordan industri og teknologi er med å fremme.

Anderson konkluderer med at det første eksemplet vi har på en moderne nasjon er USA, en av de første ikke-dynastiske moderne nasjonene. Her måtte nasjonen ta utgangspunkt i andre faktorer for å samle landet, i stedet for eksklusivt et dynasti ser man mot elementer slik som kultur og historieskrivning, noe oppgaven vil vise til i Japan i form av kokugaku. (Anderson 2006 s. 46).

Et annet spørsmål som er viktig å rette oppmerksomhet mot er om det er mulig å sette forskjell på østlig og vestlig nasjonalisme, et poeng det også er uenighet om blant forskere i dag, men også i diskursen om utbredelsen av japansk nasjonalisme. De verdiene man setter opp for å skape en nasjonsfølelse er ikke uniform over hele kloden, tanker som etnokulturell homogenitet var for eksempel aldri et dyptgående problem i Tokugawa-Japan på grunn deres seklusjonspolitikkk tidlig på 1600-tallet slik som det kunne være i Russland eller det Osmanske rike (Anderson 2006 s. 95;) (Beasley 1972 s.74). Anderson har kommentert på denne mulige forskjellen på et østlig og vestlig sett med nasjonalisme og at man kan se at den viktigste forskjellen på disse typene er basert på tid, ikke på en arbitrær linje satt mellom øst og vest (Anderson 2001). Dette tar han utgangspunkt ved ettersom disse nasjonalismene som er i Asia slik som i Filipinene, India og Japan er mye eldre enn kontrapartene man finner i Europa,

eksempelvis som ved Korsika, Skottland, Estland og så videre. Et annet problem med å sette geografiske, kulturelle eller rasemessige begrensninger på nasjonalisme blir i forhold til for eksempel det Osmanske riket. Dette var et rike som strakk seg over tre kontinenter og ble kalt 'Europas syke mann' til tross for sin muslimske populasjon og østlige tendenser, men fortsatt prøver å knytte tettere bånd med det europeiske fellesskapet som har vært dominant kristent, i alle fall fram til nyere tid. Det kan også sees på i forhold til ren geografi hvor Papua Ny Guinea er like langt øst som Japan, men ser ikke på seg selv som asiatisk på lik måte. For å problematisere enda mer er det også flere i Japan selv om anser seg selv som hvite, eller man kan se den massive migrasjonen av folk i verden mellom Asia og Europa som gjør samfunn mindre kulturelt homogent. Ut ifra dette kan man konkludere at å trekke en strek på kartet og si at øst for denne streken er det østlig nasjonalisme er simpelt hen umulig på grunn av de overnevnte faktorene og på grunn av smeltedigelen verden er blitt i nyere tid (Anderson 2001).

Det er også mange likhetstrekk mellom partene og Anderson kommenterer hvordan, i alle fall på overflaten det finnes likheter mellom for eksempel Filipinene og Cuba og kontinentale Latin-Amerika da begge disse landene brøt fra det spanske imperiet på slutten av 1800-tallet. Meiji-restaureringen har likhetstrekk med det Osmanske imperiet, Russland og Storbritannia, alle land som innførte offisiell nasjonalisme da altså ideen om å styrke intern nasjonal fellesskapsfølelse og å undertrykke minoriteter og ideer som er destruktiv mot denne nasjonale harmonien som et svar mot populærnasjonalisme. Et eksempel på dette trukket fram av Anderson i *Imagined communities* er russifiseringen av andre etniske og religiøse grupper i et forsøk for å lage en demografisk homogen befolkning i dynastiske Russland (Anderson 2006 s. 86-87). India blir sammenlignet med Irland og irsk nasjonalisme på grunn av deres frihetskamp mot samme koloniherre og det å finne egen identitet innad på grunn av en felles ekstern fiende (Anderson 2001).

Alle disse blir i fellesskap beskrevet slikt «There was a major effort to stretch the short, tight skin of the nation over the vast body of an old empire» (Anderson 2001). Dette kan sees i sammenheng med den japanske nasjonalismen spesifikt, til tross for et overveiende homogent samfunn (i stor grad skyldig seklusjonspolitikken som skal drøftes senere) kan man se hvordan etter restaureringen forsøkte å integrere befolkningen i Japan. Dette kommer tydelig fram i eksempler slik som Ainu-befolkningen nord i Japan på øyen Hokkaido og Ryukyu-øynene i sør og hvordan de ble behandlet før restaureringen. Før restaureringen var det et bevisst arbeid med å sette klare skiller mellom folkene ved å forby Ainu-folket å kle seg likt japanske eller innføre japanske skikker og tradisjoner. Det også et pålegg for dem å kle

seg i eksotiske kinesiske klær ved overleveringen av tributten som de måtte overgi til Japan. Dette klare skillet var gjort ved hensikt for å gjøre forskjellene mellom barbarene og de siviliserte mer tydelig. Derimot ved ankomsten av Meiji-oligarkene kan man se en reversering i politikk og integrering og assimilering var prioriteringen ovenfor segregering da både Ainu og Ryukyu var sett på som mer primitive mennesker av samme rase som japanere (Anderson 2001). Hva disse eksemplene viser er at det er at offisiell nasjonalisme ikke er spesifikt tilhørende til verken vesten eller Europa i sin helhet. Jeg vil videre påstå at på grunnlag av disse eksemplene er det umulig å sette en grense for østlig og vestlig nasjonalisme. Noe som også kan sees ettersom dette ville skapt et skeivfordelt maktforhold da det ville tilsa at uten den vestlige verden ikke eksisterte nasjonalisme da nasjonalisme ble spredt fra vesten (Ichijo 2020 s. 265). Til tross for dette kan man likevel hevde at Meiji-Japan tok inspirasjon fra Europa i denne hensikten å danne et nasjonalt fellesskap, men gjorde det til noe unikt og eget.

2.2 Kokugaku og opprinnelsesmyter for den japanske nasjonen

En av de største bidragsyterne til japansk nasjonalisme og det forestilte nasjonale fellesskapet de har, både før og etter restaureringsprosessen er 'kokugaku' oversatt til 'nasjonale studier' eller 'studiene av vårt land'. Dette var en av de sentrale forskningsfeltene i Japan under bakufu-regimet, dets mål var å forstå Japan som et samfunn, kultur og hva som var kildene til nasjonal individualitet med vekt på shintoisme dets arbeid ofte statsponset (Burns 2003 s. 2;) (Beasley 1972 s. 144).

Dette er noe flere av verkene studert til oppgaven har inkludert, men ikke på en mer inngående måte ei heller rettet mot nasjonalisme og restaureringen. I et forsøk til å styrke en nasjonal fellesskapsfølelse både sponset og instituerte Japan kokugaku som en vitenskapelig disiplin, noe som Ichijo setter som starten på nasjonalisme i Japan (Ichijo 2020 s. 264). Dette er noe Ichijo poengterer startet før lenge før vesterniseringen og moderniseringen av landet og noe som tilsier at en nasjonalfølelse har eksistert før landet kom i kontakt med USA i midten av 1800-tallet. Her på samme måte som vi ikke kan sette et millisekund, dag eller år for når nasjonalisme kom til Europa eller Japan kan man heller ikke sette et nøyaktig tidspunkt for da kokugaku var dannet som disiplin i Japan. Derimot kan vi med sikkerhet si at kokugaku var begynt i alvor rundt 1764 da Mootori Norinaga som er kjent som en av fire store menn av kokugaku arbeidet med 'Kojiki' 'Krønikene om fortidens hendelser' , og 'Nihon shoki'

‘kronikken om Japan’. Disse bøkene inkluderte en opprinnelsehistorie for japanske keisere og forklarer hvordan landet er skapt av gudommelige krefter og satt en av sine egne guder for å regjere over en form for Midgard. I tillegg finner man historier om de første mytiske keiserne i Japan og myter rundt dem (Burns 2003 s. 1-2, 35). Vi ser av dette at arbeidet lagt i kokugaku predaterte den bråe slutten på seklusjonspolitikken Japan hadde på midten av 1800-tallet som er da man kan sette som det seneste punkt da nasjonsfølelse og nasjonalisme kan ha ankommet øyene. Innenfor forskningsgrenen er det også sett tilbake til flere av de gamle tekstene for å lage et grunnlag for et nasjonalt fellesskap.

«Like Norinaga, those who associated themselves with this new discourse took up the study of the handful of texts written in Japan in the eighth and ninth centuries and argued that these were central to understanding the nature of Japan as society, culture, and the source of individual identity. Through repeated acts of interpretation, they attempted to discover the nature of the community that they claimed had existed before writing, history, and memory» (Burns 2003 s. 2).

Her forklarer Burns i hennes bok om kokugaku “*Before the nation Kokugaku and the imagining of community in early modern Japan*” hvordan allerede i det åttende og niende århundret etter Kristus fantes tekster i Japan som kan vise til hvordan det allerede da fantes en form for påtenkt fellesskap i landet. Dette var et fellesskap som forfatterne mener eksisterte før skriving, historie og minne. Utsagnet minner ikke uten grunn om en av definisjonene man bruker om nasjonalisme der man beskriver det som «en folkegruppe som var knyttet sammen gjennom språk, kultur, religion, *historie*...» (Eriksen 2016 s. 151). Burns fortsetter med allusjoner mot Andersons arbeid og kaller her også fellesskapet forestilt og plasserer Japan innenfor dette (Burns 2003 s. 2). I tillegg til dette har Tadashi kommentert at forskere i løpet av og etter 2. verdenskrig har hyllet blant annet Norinaga for å være med å utvikle konseptet av den ‘japanske ånden’. Norinaga er en forfatter som ble og blir behandlet med en stor grad av respekt til tross for at færre vet om han i dag enn før. Det er også færre som har direkte kontakt med verkene hans enn før krigen, men hans omdømme er fortsatt vedvarende som den ledende autoriteten på den klassiske japanske kanonen og hans verk er både redigert, gjengitt og oversatt til moderne japansk av flere kjente forskere innenfor historie og litteratur (Tadashi 2019 s. 131-132). Disse konseptene med nasjonalfølelse og hvordan dyrke det fram var noe som Tokugawa-shogunatet heller ikke overså som noe som kunne være medvirkende til å styrke deres legitimitet og fungere som noe samlende for landet som på 1800-tallet var på brinken av krise.

Det er på lik måte som det er en diskurs av hvordan man arbeider med nasjonalisme i dag også en diskurs om hvordan man behandlet disiplinen på 1800-tallet, dette er noe som vedvarer med arbeidet med kokugaku til i dag. Dette gjelder hvilke verk som skal vektlegges, hvordan man arbeider med dem, til og med hvordan man utalte enkelte kinesiske tegn ga opphetede og lengre debatter. Derimot kan man ifølge Burns se at det synet som finnes om kokugaku i dag er noe som slo rot i ettermålet av Meiji-restaureringen (Burns 2003 s. 5-6).

Ichijo understreker viktigheten med kokugaku og hvordan den har påvirket den nasjonale følelsen og skriver: «It then gives an outline of the conventional explanation of the rise of nationalism of Japan and, by means of history of ideas, examines kokugaku to argue that it is the first sign of the rise of nationalism in Japan because it was the first act of collective imagining of a collective self, the Japanese nation» (Ichijo 2020 s. 265). Her forklarer Ichijo hvordan ideen om en kollektiv forestilling, et kollektivt selv og ideen om japansk nasjonalisme for den Japanske nasjonen tar utspring med kokugaku. Til tross for dette forklarer Ichijo i likhet med Burns at kokugaku ikke var en homogen studie engang på 1800-tallet, men det vil det fortsatt kunne beskrives generelt som «The study of the traditions, institutions and literature of Japan prior to the advent of foreign influences» (Ichijo 2020 s. 272). Dette blir viktig da 'the advent of foreign influences' er ankomsten av Matthew Perry og de svarte skipene som så drastisk endret det politiske og filosofiske landskapet i Japan. På grunnlag av dette kan vi dra en konklusjon at det må da ha vært forskning på Japan som en felles nasjon før ankomsten av Perry i 1853.

Kokugaku ble da utviklet som en reel disiplin under den senere perioden av Tokugawa-shogunatet, en periode preget av økonomisk endring, naturlige katastrofer, hungersnød og generell uro i landet. Det er også en periode preget av nye former av kulturell produksjon påvirket av den kraftig økende mengde av befolkning som kunne lese, en kraftig vekst i publikasjonsindustrien samt dannelsen og spredningen av populærmedia i landet. Som en følge ble også selvsagt bildet av Japan som en nasjon påvirket av denne utviklingen. Burns kommenterer disse omgivelsene for en fremvekst og hvordan det påvirket perioden «It was in this context, as older explanations of how society 'worked' became increasingly difficult to maintain, that Norinaga, Akinari, Mitsue, and Moribe began to rethink the political, social, and geographic divisions that ordered their world» (Burns 2003 s. 16-17). Disse omgivelsene for de fire store forfatterne innenfor kokugaku vil påvirke hvordan de vil skrive om landet, hvordan det er sammensatt, hvilke status japanske mennesker har, hva som er viktige verdier og hvordan historie de ønsker å framheve med sin forskning mot de gamle japanske tekstene.

Kokugaku har også negative konnotasjoner på grunn av imperialisme senere da det ble benyttet som argumenter for japansk invasjon av Kina og den følgende 15-årskrigen. Dette er utenfor oppgavens omfang, men er igjen med å styrke tanken Anderson har om hvorfor det finnes mangel på store forskere innenfor nasjonalismen påvirket av den politiske makten bak nasjonalismebegrepet (Burns 2003 s. 6).

Norinaga var utvilsomt en av de viktigste personene innenfor utviklingen av tidlig japansk nasjonalidentitet. Dette er noe som kommer fram med hans lingvistiske arbeid der han i Kojiki fant det originale språket i Japan, før kontakt med Kina. Punktet er viktig for deres tidlige selvforståelse da for mange forskere slik som Beasley setter ikke uten grunnlag sterke sammentreknninger mellom kultur og språk i Japan og Kina. Det gjøres da den førstnevnte implementerte skriftspråket og mye av kulturen til sistnevnte, noe som vedvarer til dags dato. Dette vil skape en skjevfordelt kulturell maktbalanse mellom landene. Derimot satt Norinaga dette japanske protospråket som den største betegnelsen på eldre japansk kulturell egenhet i motsetning til hva de hadde inkludert fra Kina. Gjenopprettelsen og restaureringen av dette språket er også noe som vi finner i diskursen om japansk kultur til i dag (Burns 2003 s. 69). Norinaga mente at dette språket kunne tyde på at en form for selvbevissthet som tillot Japan å oppstå som et eget selvstendig felleskap, der fellesskapet ikke var noe som kom fra utsiden, men som heller oppstod innenfra i det japanske folket. Altså da at Japan oppstod som et uttrykk av iboende 'japanskhet' ovenfor å være et produkt av omverdenen. Denne tankemåten møtte selvsagt motstand og skapte diskurs fra enkelte innenfor kokugaku-forskningen i Japan, men til tross for dette var det også mange innenfor Tokugawa-Japan som tok imot dette konseptet med åpne armer i et forsøk på legitimering av egen makt (Burns 2003 s. 69-70). Dette prosjektet fra Norinaga ble gjennomført rundt 1764, om lag 100 år før ankomsten av vestlige ideer med kommandør Perry og er igjen med å gjøre det klart at konseptet med nasjonalfølelse var noe som eksisterte før den kulturelle kollisjonen med vesten.

Konseptet med et japansk protospråk kan igjen kobles opp mot en av definisjonene på nasjonalisme, Eriksen som igjen lener seg mot Anderson og skriver at et felles språk for folkegruppen er en av markørene på nasjonalisme, det er da ikke ut av sin plass for Norinaga eller denne oppgaven å ville inkludere dette som en av de store tegnene for japansk nasjonal selvforståelse da språket i seg selv oppstod i Japan uten påvirkning. I tillegg til dette kan man se hvordan til tross for at Japan har lånt mye fra Kina i forhold til språk, kultur, styresett og religion kunne de propagere sin unike stolthet i forhold til at de hadde en gudommelig opprinnelse til deres eget land, dets folk og dets herskere som stammer fra gamle

opprinnelsesmyter og legemliggjort shinto-doktrinen. Hirata Atsutane, en annen av de fire store kokugaku-forskerne skriver: «Japanese differ from and are superior to the people of China, India, Russia, Holland, Siam, Cambodia, and all other countries of the world because Japan is the homeland of the gods» (Beasley 1972 s. 75). Her ser vi hvordan Atsutane velger å framheve at det ikke bare finnes distinkte forskjeller mellom det japanske folket og folket fra verden, men at det japanske folket står over resten av verden på grunn av deres felles opprinnelsesmyte i landet.

Rundt to hundre år senere skrev Aizawa Seishisai i forordene til Shinron, en tese som omhandlet blant annet det japanske samfunnet under Tokugawa-regimet. «Japan's position at the vertex of the earth makes it the standard for the nations of the world» (Beasley 1972 s. 76) Det Seishisai beskriver her er på mange måte en fortsettelse av hva Atsutane skrev tidligere om at Japan og det japanske folket har en særegen opphøyet rolle hvor resten av verden ser opp til dem og Japan setter en standard for resten av verden, altså en form for kulturell og nasjonal overlegenhet. Denne fellesskapeligheten kan også sees til å gå lang tilbake i tid ettersom Norinaga også framstilte Japan som et naturlig fellesskap hvor hersker og styrte arbeidet i symbiose i en ærbødighet og ærefrykt ovenfor deres forfedres guddom der de jobbet i lag for å beskytte og ernære Japan (Burns 2003 s. 222).

Disse måtene å framstille japansk nasjonalfølelse ved kokugaku lener sterkt mot Andersons ideer om påtenkte fellesskap, noe Ichijo selv erkjenner i sin artikkel (Ichijo 2020 s. 264). Til tross for dette argumenterer Ichijo mot spredningen av nasjonalisme med utsprang fra Europa og vesten da dette vil skape et maktforhold mellom vesten og ikke-vesten fra 1800-tallet. Ichijo lener sine argumenter mot Chatterjee som inkluderer argumenter slik som muligheten å utøve sin subjektivitet og å være et selvstendig subjekt i historien. Argumentet ender med å utfordre vestlig skapelse av nasjonalisme da den er bygd på en form for vestlig sentrisme og vestlig hegemoni som hindrer oss i å få en mer nøyaktig forståelse av verden, som i dette tilfellet inkluderer og særlig gjelder Japan. Til tross for disse argumentene innrømmer Ichijo at japansk nasjonalisme konvensjonelt er beskrevet som en reaksjon på den oppfattede vestlige trusselen mot Japan. I tillegg til dette inkluderer Ichijo også kommentarer fra John Breuilly, en anerkjent historiker som har arbeidet med nasjonalisme og blant annet den tyske landssamlingen og dens kobling med nasjonalisme. Der snakker han om hvordan det japanske tilfellet av adaptasjon av nasjonalistiske verdier og nasjonalfølelser er det mest suksessfulle fra et ikke-vestlig stat (Ichijo 2020 s. 268).

Denne vesterniseringen og industrialiseringen i formen av Meiji-restaureringen er da representerende for hvordan nasjonalisme kunne spre seg via diffusjon til Japan med

moderniseringen og vil stå i takt med tanken Ichijo presenterer om en nasjonalfølelse dannet i Japan på grunn av ankomsten av kommandør Perry i 1853. Dette tydeliggjorde en av kjerneprinsippene til nasjonalisme en tanke av oss og dem, eller ett form for felleskap der noen på grunn av det grunnleggende konseptet av et felleskap må bli utenforstående i sammenhengen. Her blir Japan som har eksistert relativt kulturelt homogent på grunn av sekluderingspolitikken nå presset til å se et felleskap intern i Japan som igjen kan knyttes mot Andersons tanker om et felleskap. «Finally, it is imagined as a community, because, regardless of the actual inequality and exploitation that may prevail in each, the nation is always conceived as a deep, horizontal comradeship» (2006 s. 7). Dette verktøyet med å skape et dypere felleskap innad i landet med nasjonalfølelse er et verktøy som Meiji-oligarkene tok godt nytte av og som skal sees på mer i kapitlet om primære kilder knyttet opp mot Meiji-restaureringen. For å forsterke denne følelsen om felleskap innad i landet ble det adoptert et kamprop under Meiji-restaureringen «Sonnō jōi» oversatt til «dyrk keiseren og driv ut barbarene» (Ichijo 2020 s. 270). Begge disse uttrykkene var unektelig med å danne en grobunn for sterk nasjonsfølelse i landet. Å dyrke keiseren var synonymt med å være japansk, en del av kulturen og en plikt japanske borgere har og hadde (Kawate 2019 s. 87). Det også er noe som skal sees på i forhold til selve redegjørelsen av Meiji-restaureringen da dette vil være en del av argumentene for avskaffelsen av shogunatet i fordel for et konstitusjonelt keiserdømme. Å drive ut barbarene var også et potent uttrykk da dette var med å forsterke en fellesskapsfølelse hvor man setter oss mot dem (Anderson 2006 s.97).

3 Meiji-restaureringen

3.1 Japansk historie og samfunn 1400-1860

For å forstå størrelsesomfanget Meiji-restaureringen hadde på det japanske samfunnet må man først forstå samfunnet som var før. Tokugawa-shogunatet kom seirende ut fra en borgerkrig i Japan som varte om lag 150 år for kontroll over landet og iverksatte store samfunnsendringer ved sin seier som Beasley deler i tre hoveddeler: Bakufu og len, klassesamfunn og politiske holdninger (Beasley 1972 s. 14). I 1603 kom Tokugawa Ieyasu seirende ut av konflikten blant annet med bruk av moderne skytevåpen ovenfor tradisjonelle

våpen slik som sverd. Hva som skilte Ieyasu fra tidligere pretendenter av makt i Japan var hans arbeid med å skape reel stabilitet og å stoppe syklusen av utfordringer og deretter avsetting av makt hos shogunen av en koalisjon av rivaler.

Dette var noe den nye Tokugawa-klanen med Ieyasu arbeidet aktivt for å unngå at denne prosessen skulle gjenta seg når de da var Shoguner. Beasley skriver at nøkkelen til Tokugawa-Japans stabilitet var forholdet mellom de sentrale styresmaktene også kjent som bakufu og domenene, eller Han. I tillegg til dette var en av nøklene til Tokugawa-regimets stabilitet legitimiteten de skapte via kontroll av det keiserlige hoffet og også keiseren selv. Beasley understreker at begge ble behandlet med en grad av respekt og alvorlighet, selv om deres direkte politiske makt var redusert fra hva lite det var til i praksis ingenting, men igjengjeld fikk keiseren og hans hoff økt inntekt fra shogunen (Beasley 1972s. 14-15). Eksempler på hvordan regimet arbeidet for å sikre sin makt var blant annet at de øverste rollene i kabinettet ble fylt med og kunne kun være tilsatt etter konsultasjon med Tokugawa-tjenestemenn. Hoffmenn i den keiserlige hoff var i stor grad skjermet fra utenverdenen og keiseren selv var ikke tillat å forlate det keiserlige palasset. I tillegg til dette var en Tokugawa-vasall satt i rollen som guvernør over Kyoto, den keiserlige hovedstaden som igjen skapte en større grad av trygghet rundt direkte kontroll av keiseren selv (Beasley 1972 s. 15).

Tokugawa-regimets stabilitet hvilte også på redistribuering av land i deres favør som økte deres egne direkte landmengde, eller landmengden til deres egne landholdere. Dette gjorde de på bekostning av len holdt av de som tok siden til Tokugawafamilien først etter Ieyasus seier i borgerkrigen som var antatt å være klanene som var mest sannsynlig å starte opprør (Beasley 1972 s. 16). Landet som shogunatet holdt var også strategisk plassert rundt Edo (etter restaureringen kalt Kyoto) som var hovedstaden til Shogunen og Kyoto, hovedstaden til keiseren. Et annet tiltak for å skape stabilitet var en balansegang mellom Tokugawa-familiens vasaller (Fudai) og de som var utenfor familien (Tozama). Dette kan sees tydelig på at imens Tozama-vassalene hadde mye større, men mer fjerne domener, og som regel var ekskludert fra Shogunens regjering. Derimot hadde fudai-vasallene mindre, men mer sentrale domener og hadde nærmest et monopol på ledene roller i regjeringen. Denne dynamikken skapte et system hvor begge partene hadde en stor interesse for å opprettholde regimet slik det var (Beasley 1972 s. 17).

Klassestruktur og formalisert sosial ordre basert på arvede stillinger var også en av de store tiltakene Tokugawa-klanen brukte for å skape stabilitet. På toppen av denne tilnærmede føydalhierarkiske pyramiden var keiseren, shogunen og hoffadelen selvsagt ved siden av adelene, deretter finner vi i grad av viktighet for samfunnet: samuraiene, bønder, håndverkere

og nederst på rangstigen handelsmenn, disse klassene var igjen delt opp i underklasser. Desto lengre freden varte jo mer tydelig og rigid ble klasseskillene, hvordan man levde, snakket, jobbet og oppførte seg endret seg med hvordan klasse du var i. Dette skulle forhåpentligvis også da reflekteres igjennom hvor mye rikdom og makt du hadde, men ville også variere innad i klassene (Beasley 1972 s. 30-31).

Et annet eksempel på hvordan shogunatet arbeidet for å opprettholde en status quo i Japan var politiske holdninger. Ettersom at ett av målene til Tokugawa-regimet var det å sikre sin autoritet ble det innlysende at en måte de ville skape denne dynamikken var ved å skape lojalitet i befolkningen. Dette ønsket de å oppnå ved å skape lojalitet på individuelle trinn, de ville skape et system hvor samurai hadde lojaliteten fra allmuen, fra samurai til daimyo, fra shogunen fra daimyo. Et spørsmål som ble sentralt for bakufuet ble, «hva om lojaliteten til din suverene herre overgår det til shogunen?» Dette ville bli veldig aktuelt ved restaureringskonfliktene (Beasley 1972 s. 34). Til dels svarte Tokugawa-regimet på dette ved å utvikle det hierarkiske tilnærmet føydale systemet fra vesten og beskrevet slikt: «If the shogunate [Bakufu] reveres the imperial house, all the feudal lords will respect the shogunate. If the feudal lords respect the shogunate, the ministers and officials will honour the feudal lords. In this way high and low will give support to each other, and the entire country will be in accord» (Beasley 1972 s. 34). Denne lojaliteten ble inlemmet i bushido, eller samurai-koden. Det viktigste i dette neo-konfucianske idealet var ideen om underordning: undersått til hersker, sønn til far, kone til mann og yngre til eldre. Dette ga et samfunn der det å røyse opp mot sin overherre skulle være utenkelig. I tillegg til dette ga konfucianske idealer en ny rolle til samuraiene som til da hadde håvet inn stipender en ny rolle i samfunnet, det av byråkrater ovenfor menn av krig (Beasley 1972 s. 35).

Styresmaktene i Japan hadde et annet viktig tiltak for å styrke stabiliteten i landet, de valgte ved starten av 1600-tallet å kutte av kontakten med omverdenen til en stor grad i det som senere er kalt for en seklusjonspoltikk. Dette ville si at all kontakt med omverdenen fra da gikk i form av nøye regulert handel eksklusivt igjennom havnen ved Nagasaki og kun med Kina og Nederland på en kunstig tillaget øy utenfor byen selv. Seklusjonspolitikken ble implementert i en overbevisning at utenriks handel og religion da særlig kristendommen kunne begge fungere som baktepper til utenlandske angrep da begge deler kunne være våpen i hendene på daimyoer for å gå i opposisjon mot shogunatet. På grunn av dette kom de med utsagnet at den ene måtte undertrykkes (religion) og den andre (handel) måtte nøye kontrolleres (Beasley 1972 s. 74). Dette ble begrunnet blant annet i et verk av Aizawa Seishisai, en samurai og filosof ved navn 'Shinron' fra 1825 «When those barbarians plan to

subdue a country not their own, they start by opening commerce and watch for a sign of weakness. If an opportunity is presented, they will preach their alien religion to captivate the people's heart» (Beasley 1972 s. 1972). Hva Seishisai beskriver her er hva Tokugawa-regimet fryktet fra en eventuell åpen kontakt med vesten og omverdenen generelt og som de var nødt til å arbeide aktivt for å unngå. I tillegg til dette i et senere verk fra 1853 skriver han også at den nytten Japan eventuelt kunne få fra handel med utenomverdenen ikke veier opp mot ulempene. At det å bytte vekk verdifulle handelsvarer slik som gull, sølv, kopper og jern for nytteløse varer slik som ull og sateng var et stort tap og veier ikke opp for vinningen av handelen (Beasley 1972 s 74-75).

Denne tanken mot å fortsette seklusjonen var forsterket i form av en kulturell og nasjonal sjåvinisme som utviklet seg med og overgikk hva som hadde vært i Kina tidligere. Dette var knyttet til konfuciansk lære som uavhengig om tilhørte Kina, Japan eller Korea var verden delt opp i et naturlig hierarki med de 'siviliserte' på ene siden og på den andre siden 'barbarene'. I dette systemet var Kina og landene som tok kulturell og religiøs inspirasjon fra var førstnevnte og sistnevnte var vesten som overtok rollen som inntrengere i formen av nomadefolket fra steppene. Dette var før de ble tvunget til å åpne landet for handel etter opiumskrigen og ville fungere som et skrekkeksempel for Japan hvorfor de måtte modernisere og vesternisere senere (Beasley 1972 s. 75). Disse eksemplene viser hvordan en sterk form for suverenitetsfølelse har eksistert i landet før ankomsten av Perry og den tvungne åpningen av landet og at denne følelsen av et eget land skiller seg fra andre land som har regnet Japan som innenfor dere sfære slik som Kina.

Alle disse tiltakene samt flere var gjennomført aktivt for å skape stabilitet i landet. Noe det også gjorde da regimet varte fram til midten av 1800-tallet. Denne tilnærmede føydale måten å styre på var satt av et rigid system å styre landet på, et kastesystem ikke ulikt det vestlige føydale system hvor ens plass i samfunnet bestemte framtidsperspektivene dine i stor grad. Grunnen for å inkludere det er for å kaste lys på hvor omfattende for samfunnet denne revolusjonen var for Japan som selvstendig nasjon og hvordan deres selvoppfattelse var ble også selvsagt preget av disse endringene.

3.2 Meiji-restaureringen eller revolusjonen?

Begrepet restaurering forklarer mye om hendelsene i perioden, og hva målet til aktørene var. En definisjon på restaurering er å «bringe tilbake til opprinnelig tilstand ; sette i stand ; reparere» (NAOB) Restaurere betyr da altså å bringe tilbake noe til sin opprinnelige tilstand, dette referer til hvordan planen for bevegelsen var å sette keiseren tilbake som overhodet i Japan ovenfor shogunen. Dette var i fordel for den sidestilte og seremonielle rollen han var relegert til under shogunen som styrte i perioden ettersom tradisjonelt var Japan styrt av keiseren med klaner under seg med varierende grader av autonomi. Det er også et punkt for diskusjon i dag om hendelsene i perioden skal kalles en revolusjon eller restaureringsprosess, et poeng Tadashi tar opp i sin bok «*Towards the Meiji revolution*» (2019). Dette har implikasjoner i forhold til hvordan man ser på hendelsene. Revolusjon på samme måte som nasjonalisme har mange implikasjoner og kan skape konnotasjoner til for eksempel den franske revolusjonen. Tadashi ser på hvordan blant annet lingvistiske utfordringer kan ha vært en av grunnene for at man kaller hendelsene for restaurering i vesten ovenfor revolusjon. Dette mener han kommer fra at begrepet som blir brukt på japansk 'Meiji-ishin' oversatt til reform eller fornyelse en term kontemporære også brukte, men at senere forskere brukte 'kakumei' som da blir oversatt til revolusjon. Dette kan også sees på i sammenknytning til en miskarakterisering av hendelsene ettersom en restaurering ville vært på lignende måte som Bourbon-restaureringen i Frankrike etter napoleonskrigene som satt dynastiet tilbake på tronen uten å ha massive samfunnsendringer. Om man sammenligner dette med hva som tok sted i Japan under Meiji-restaureringen blir også det keiserlige styret gjeninnført i fordel for shogunatet, men dette inkluderer også de store samfunnsendringene fra et føydalt samfunn til en moderne nasjonsstat som er grunnen for å ville kalle det en revolusjon. (Tadashi 2019 s. 33-34) Jeg har til tross for dette valgt å følge vestlig tradisjon med å kalle hendelsene for en restaureringsprosess ovenfor en revolusjon på grunn av simplifisering og at en lengre debatt om uttrykket vil være utenfor oppgavens omfang.

3.2.1 Tokugawa-regimet utfordret

Meiji-restaureringens utløsende årsak var ankomsten av admiral Perry i 1853. I 1853 kunne de vestlige landene slik som Russland, USA og Storbritannia ikke lengre ha Japan sekludert og et så stort marked stengt av. På lik måte som med Kina var det nå på tide å ta tiltak for å åpne landet. Det var flere grunner for at omverdenen og de store imperialistmaktene ønsket å åpne landet. Beasley nevner at i nord begynte Russland å utforske muligheter for ekspansjon til hva som nå er hennes østligste territorier og å øke hennes makt gradvis over øyene i Nord-Atlanteren, da altså nord i Japan. I sør hadde Storbritannia allerede godt etablert seg i India beveget seg mot Malaysia og skapt et handelsnettverk i Kina etter Opiumskrigene. I tillegg til dette hadde også De Forente Statene skaffet seg handelsnettverk til Kina. Alle disse faktorene var tydelige tegn på at japansk seklusjon kunne bli utfordret. Japan og Tokugawa-regimet var derimot ikke uvitende ovenfor disse endringene i det politiske bildet, dette var informasjon de fikk både fra kinesiske bøker, men også fra de nederlandske årlige rapportene de var pålagt å gi igjennom Nagasaki (Beasley 1972 s. 76-77).

Den første av disse trusler mot japansk suverenitet var fra Russland rundt slutten av 1700-tallet, de etablerte kolonier på øynene nord for Hokkaido i Japan. Dette ville være den første virkelige store testen av den politiske autoriteten til shogunatet fra en utenriks makt. Dette satte et spørsmål om forsvarskapabilitetene og grensedragningen til regimet hvor begge av disse var ukjente områdefelter for tjenestemenn for Tokugawa-shogunatet. (Beasley 1972 s. 77). Storbritannia skulle bli den andre stormakten til å trosse seklusjonspolitikken til regimet, i 1808 gikk det britiske krigsskipet «HMS Phateon» inn i havnen ved Nagasaki og tok nederlandske borgere gissel og krevde provisjoner i form av vann og mat til å slippe dem løs, hvilket de også fikk. Denne hendelsen viste lammelsen til styresmaktene i Japan på tiden da de ikke var i stand til å stå opp mot krigsskipet og nederlenderne og de lokale representantene fra bakufuen måtte forklare hendelsene til shogunatet i etterkant (Swale 2009 s. 22).

I 1813-14 forsøkte guvernøren av Java å overdra Nagasaki-handelen fra nederlandsk styre til britisk uten hell og i 1837 var en felles britisk-amerikansk ekspedisjon organisert av misjonærer og handelsmenn med semioffiisiell støtte. I tillegg til dette var britiske og amerikanske hvalfangstbesetninger i konflikt med japanske landsbyboere utenfor Mito i 1824. Til tross for at ingen av disse ga inntrykk for direkte territoriale overskridelser fra stormaktene var disse hendelsene med å forsterke fryktene og tanken om et behov regimet

hadde om seklusjonspoltikken (Beasley 1972 s. 77). Denne tanken om at ingen av imperiemaktene ønsketlandoverdragelser ble endret etter 1839 og starten opiumskrigene (1839-1842) mot Kina som så Hong Kong overdratt til Storbritannia og en påtvunget markedsåpning i landet opp til Yangtse-elven. På lignende måte begynte også i denne perioden det å dukke opp urovekkende nyheter om britiske speiderbåter og en særlig økt interesse om Ryukyuøyene sør for Japan.

Alle disse eksemplene er med å vise den manglende evnen Tokugawaregimet hadde til å forsvare landets suverenitet, ettersom shogunatet vant makt og seirer igjennom krig, var det å ikke tape konflikter slik som disse noe som kan ha vært med på å kaste lys på de klare svakhetene landet nå hadde. Til tross for disse hendelsene som overtrådte suvereniteten til Japan var ikke de selv nok til å sette spørsmålsteget ved legitimiteten til shogunatet, i tillegg til dette var det hungersnøder på 1830-tallet som presset ledelsen i landet til å finne løsninger og reformer slik som tempo-reformene som forsøkte å endre det sosiale og kommersielle bildet i Japan, dog uten hell (Swale 2009 s. 22-23).

3.2.2 De sorte skipene

I 1852 vedtok De forente stater at Kommandør Matthew Perry skulle iverksette en operasjon for å åpne Japan for vesten. Hovedårsakene til det langvarige ønsket USA hadde om å åpne Japan konkluderer Beasley med var en transkontinental jernbane og dampskipsrute fra San Fransisco til Shanghai. I denne ruten ville Japan være en viktig kilde for drivstoff i form av kull samt også å slutte å være en potensiell fare for skipstrafikken på ruten (Beasley 1972 s. 88).

Ifølge Swale var ved ankomsten av kommandør Perry i 1853 det politiske systemet tydelig forankret av bakufuet og var ikke i stand til å gjøre noe annet enn å arbeide mot den kortsiktige bevaringen av seg selv. Styresmaktene var ikke i stand til å håndtere noen av krisene som landet møtte den siste perioden. Denne lammelsen i møte av problemene ville øke i ettertid i stedet for å minke (Swale 2009 s. 28). Til tross for at Storbritannia var det landet mest klart og både militært og diplomatisk egnet til å åpne Japan var landet nettopp blitt dratt inn i en konflikt i Europa i form av Krim-krigen (1853-1856). Dette lot De Forente Stater være aktøren som åpnet Japan for handel. Perry returnerte til USA i 1853 uten et direkte svar eller foretak fra shogunatet annet enn et løfte om et formelt svar følgende år som

resulterte i intet mer enn tillatelse for å gå til kai ved enkelte havner og særdeles lite med handel å gjøre, men nok til at Perry proklamerte «Japan has been opened to the west» (Beasley 1972 s. 96). Hva denne hendelsen gjorde derimot var å i høy grad aktualisere problemene for Japan og bakufu-regimet. Nariaki Tokugawa satt situasjonen i perspektiv for regimet da han sa at det var bare to valg for Japan på dette punktet «krig, eller en form ettergivenheten». Da alt kom til alt var det få av lederne i landet, ikke engang de som var dypt antifremmede og konservative i stand til å lure seg selv til å tro at Japan var i stand til å gå i krig med vesten (Swale 2009 s. 30). I 1858 ble til sist en provisorisk avtale signert mellom partene som tillot begrenset handel mellom De Forente Stater og Japan ved to havner Shimoda i øst og Hakodate nordvest ved Hokkaido i Japan noe som ville signalisere åpningen av landet som da hadde vært i seklusjon i snart 200 år. Dette signalet som ville bli fulgt opp med lignende avtaler med Russland og Storbritannia og en ny reel handelsavtale mellom USA og Japan sommeren 1858 signert av Townsend Harris. Regimet hadde derimot klart å kjøpe seg tid for å før en eventuell konflikt, hva de klarte å gjøre med denne tiden og om de klarte å ta igjen 200 år med teknologiske framskritt gjenstod å se (Beasley 1972 s. 96-97). Traktatene som ble signert sommeren 1858 skapte umiddelbar stor offentlig opprørelse hos folket i Japan ettersom det var så å si allmenn kunnskap at disse handelstraktatene var pålagt dem.

Dette vil derimot ikke si at Bakufu-regimet ikke tok tiltak for å bedre sin situasjon i møte med denne nye påtrengende kraften av vestlige nasjoner som fikk stadig økt interesse av å krenke hennes suverenitet (Swale 2009 s. 30-31). Det var tydelig for de fleste ved ankomsten av de sorte skipene at Japan hadde for lengst falt av den teknologiske utviklingen til vesten i løpet av sitt 200-årige fra verdenshistorien (Jansen 1989 s. 449). Det var forsøk med å implementere flere overhalinger og fornyelser av både den militære og intellektuelle sektoren, men disse ble hindret av problemer hengende igjen fra seklusjonen og kastesystemet nevnt tidligere. (Swale 2009 s. 30-31). Skadene forårsaket av disse ulikestilte traktater (unequal treaties) ble omfattende for regimet, men er utenfor omfanget til oppgaven og skal ikke drøftes (Beasley 1972 s. 117).

3.2.3 Vestliggjøring og internpolitikk

Å endre systemet i landet og å framdrive meningsfull endring i Japan satt opp av Bakufu-regimet var noe den konservative ledelsen i form av Tokugawa-klanen ikke var i stand til slik

situasjonen var i starten ved slutten av 1850-tallet. Det var en generell enighet om at man var nødt til ha reform i Japan, men hva som utgjorde reform og hvordan denne reformen skulle se ut var fortsatt opp til debatt. Dette var med unntak av en ny form for militær forberedelsesevne som ville inkludere innføringen av vestlig våpenteknologi og doktrine (Beasley 1972 s. 120-121). Endringen i landet kom da ikke overraskende fra de klanene som hadde blitt systematisk marginalisert og undertrykket under shogunatet slik som Satsuma og Chōshū-klanene sørvest i Japan som fram til da var ekskludert fra de øverste stillingene i landet (Swale 2009 s.31).

Ved åpningen av landet ble en annen viktig måte å modernisere landet tilgjengelig for Japan. Dette var ved å sende ut studenter til Vest-Europa og Amerika for å studere med stipender fra staten. Også Satsuma og Chōshū-klanene sendte ut studenter, dog dette skjedde uten offentlig støtte, stipender eller godkjenning fra staten. Det var disse mennene mer enn shogunatet selv som var mer opplagt til og praktisk dyktig til å ta på seg oppgaven med å modernisere og forandre landet ved deres tilbakekomst etter studieturer og maktskiftet, dette kan forklares med at disse utsendingene ikke var belastet med diplomatiske oppdrag på studieturene sine. (Swale 2009 s. 38, 48) Utsendelsene og den vitenskapelige zeitgeisten fra Japan blir beskrevet slik av Yamaji Aizan, en japansk historiker: «A desire to speed to foreign shores and take up the great task of observing far-off lands» (Jansen 1989 s. 448). Miyake Setsurei, en japansk filosof og fortatter skriver følgende om det samme emnet: «only the ignorant and indolent among the samurai were surprised to upon learning of Shōin's plan to visit America, for not a few like-minded men were making similar preparations. Ultimately his plan was implemented in the form of sending a bakufu warship to San Fransisco in 1860» (Jansen 1989 s. 449).

Grunnen til at vitenskapsmennene som klanene hadde var mer rustet nå til å pådra seg oppgaven var fordi studier og forskning av vestlig vitenskap eller rangaku (oversatt til nederlandske studier). Kunnskapen fram til da var noe som hadde forblitt en strengt bevoktet og under nøye kontroll av bakufu-regimet, som igjen var nøye med hvilke seksjoner av vitenskapen som kunne bli forsket på. Med dette var Bakufu-sponsede intellektuelle også forventet til å kunne snakke nederlandsk, en fordel under de utenlandske studiereisene. Ved unntak av å studere medisin var det også fokus på emner med militære og forsvarsmessige applikasjoner slik som navigasjon, metallurgi, astronomi og matematikk.

Et eksempel på et slikt oppdrag utenfor Japan selv var da bakufu-regimet selv sendte to delegasjoner til USA i 1860 og 1862, oppdragene til begge disse delegasjonene var for å vedta ratifisering av 1858-traktaten med USA, en episode hvor man tydelig ser hvordan de

østlige og vestlige kulturene kolliderer. I tillegg til dette oppdraget ved ratifisering av handelstraktatene med USA dro flere slike delegasjoner til andre steder i Europa med samme hensikt, dette var land slik som Storbritannia, Nederland, Russland og Preussen. Disse inkluderte også besøk innen sykehus og fabrikker for delegasjonene. På enkelte disse oppdragene var besetningen ikke overvektig bemannet av tjenestemenn for staten, heller av vitenskapsmenn og lingvistiskere, men mange av innskrenkningene besetningen opplevde på oppdraget til USA i 1860 opplevde de også i 1862. Til tross for dette kunne besetningen annet enn å videreutvikle egne evner forske på og samle informasjon om hvordan man kunne forsøke å utgjøre en betydelig forskjell på hvordan Japan kunne ta skritt fremover. Dette gjorde de ved å finne ut hvordan utstyre seg med maskinvare og personell som er nødvendig for nasjonalt selvforsvar (Swale 2002 s. 42). Poenget med militær utvikling og vesternisering blir også fremmet av prominente borgere i Tokugawa-Japan. Shimazu Nariakira som var daimyoen av Satsuma sa i 1856: «At this time when defence against the foreign barbarians is of crucial importance it is the urgent duty of all samurai both high and low to co-operate its learning of conditions in foreign lands so that we may adopt their good points to supplement our deficiencies, reinforce the military might of our nation and keep the barbarian nation under control» (Beasley 1972 s. 121). Shimazu snakker her om hvordan det viktigste Japan kunne gjøre nå var å fokusere på å få sin militære styrke økt. Dette var et prosjekt nasjonen måtte komme sammen for å samarbeide for. Denne uttalen fra Nariakira er ifølge Beasley ikke veldig overraskende ettersom hans len var et som hadde en lengre tradisjon ved å fremme rangaku eller nederlandske studier. Satsuma var ledende ved å sende studenter til spesialiserte lærere blant annet i Osaka, Edo og Nagasaki som arbeidet med å oversette og publisere vestlige bøker som omhandlet vitenskap og navigasjon og implementerte dette i sine offisielle skoler (Beasley 1972 s. 121).

Dette var noe andre lærde også gjorde, men i mye mindre grad, men fortsatt nøt godt av. Et eksempel på hvordan dette var positivt å innlemme i de ulike lenene var ved at medisinstudiene var kommet lengre i vesten og vaksiner mot kopper var i bruk i flere områder før 1853. Denne innstillingen åpnet mer opp for en senere utvikling med blant annet militær praksis, men inkluderte fortsatt emner som matematikk, språk og astronomi. Dette var såpass utbredt at det er estimert at ved slutten av Tokugawa-perioden var det så mange som 60 skoler som lærte vekk vestlige emner. I tillegg til dette etablerte bakufu-regimet et oversettelsesbyrå i 1856 som også raskt ble et senter for studie av nederlandsk, engelsk, fransk og tysk samt også militærvitenskap, metallurgi og vestlig kunst (Beasley 1972 s. 121-122).

Flere av de lærde som forsøkte å bringe meningsfylte endringer i landet var offerer for

snikmord. Dette inkluderer kjente filosofer og samfunnsvitere som Sakuma Shōzan som var en student av rangaku og hadde en god forståelse av militær teknologi. Han ble hugd ned av en anti-fremmed Chōsu-samurai på grunn av hans arbeid for å adoptere vestlig militære doktriner i landet samt for et ønske å åpne Japan i en mye større skala enn hva som var gjort tidligere (Beasley 1972 s. 118). Et annet eksempel er Yokai Shōzan som arbeidet med samfunnsmessige endringer i landet og kommenterte på hvordan det var viktig å samle nasjonen på et moralsk nivå. Noe Swale beskriver følgende i et forsøk på å finne en måte å samle det japanske folk. «More significantly perhaps, he was preoccupied with the issue of unifying the nation on the moral level; he was aware of the role of Christianity and patriotism in forging a common identity in Western societies and equally aware that Japan as yet did not have an ethos that would function to integrate the populace in the same manner. » Shōzan ble også snikmyrdet, dette da han på tur hjem til sin egen bolig tidlig i 1869 (Swale 2009 s. 33).

Et tredje eksempel på hvordan det var forsøk på interne reformer i Japan som ble stoppet ved snikmord er Yoshida Sōin som var en av Shōzans studenter og selv ville være læremesteren til flere viktige skikkelser innenfor restaureringsbevegelsen. Hans ideer skulle ha en viktig påvirkning på unge revolusjonære i Japan rundt 1860 og var tydelig på å beskrive shogunen som 'barbar-underkastende' og at «han ignorerte nasjonens nød, var uten hensyn til nasjonens skam adlyder han ikke den keiserlige befalingen» (Beasley 1972 s. 118). I tillegg til dette kommenterer Swale eksistensen av bakufuet ved å skape et annet forhold mellom keiseren og undersåttene hans på følgende måte: «It was remarkably prescient in that it dispensed with the intermediary structure of Bakufu and domain, to posit the citizen as subject of the Emperor as the key political relationship regardless of political background» (Swale 2009 s. 34).

Her kan vi se to viktige kjerneelementer som vil ha stor betydning for senere utvikling og vil ha en helt klar påvirkning på nøkkelpersoner i restaureringsprosessen. Det første var viktigheten ved å skape et direkte forhold mellom keiseren ved å sette borgere som en direkte undersått for keiseren i stedet for å ha shogunatet som en mellommann mellom enhetene. Det andre var det å skape et mer meritokratisk samfunn der uavhengig av politisk bakgrunn var alle stilt likt foran keiseren og kunne delta i videre utvikling av Japan som en nasjonal fellesenhet. Yoshida ble arrestert ved slutten av 1858 og gitt dødsstraff rundt et år senere på grunn av hans involvering med å organisere voldelige konfrontasjoner mot bakufuet. Disse eksemplene viser hvordan denne trenden med snikmord og politiske drap i et forsøk av å fremme politiske agendaer er mer enn bare tilfeldigheter og vil påvirke landet fra restaureringen til slutten av andre verdenskrig.

Dette gir også eksempler på hvordan enkelte individer og grupper var med å forsøke å

fremme en mer progressiv, dog fortsatt konservativ holdning av utviklingen til Japan, ikke nødvendigvis på et politisk plan, men definitivt på et følelsesmessig; for nå. Det var også en tydelig intellektuell trend mot en moderne nasjonsstat som var enhetlig i forhold til geografisk rekkevidde samt universal i forhold til statsborgerskap (Swale 2009 s. 36).

Dog utvilsomt ville den største utviklingen komme fra erfaringene unge samurai som reiste til vestlige samfunn for lengre perioder for trening og samfunnsmessig rekognosering (Swale 2009 s.33). Swale konkluderer at den samfunnsmessige endringen som foregikk i Japan i perioden kan settes til fem faktorer som listet under og ble gjennomført i moderniseringsprosessen og vesterniseringen landet gikk igjennom.

- 1) En sentralisert statlig administrasjon som ble holdt sammen av sømløs autoritet i alle deler av nasjonale territorier.
- 2) Et sentralt innsamlet skattefond som blir betalt i penger og redistribuert igjennom statlige byråkrater.
- 3) En vervet hær rekruttert uavhengig av klasse
- 4) Utviklingen av et militært kompleks for å støtte opp militæret
- 5) Støttelsen og promoteringen av kommersiell kultur som en forutsetning for å forsterke skalaen av utveksling av gods og tjenester.

Dette var det som skulle bli hovedpoengene og målene for vesterniseringen og moderniseringen av den japanske nasjonen i form av Meiji-Japan. Hva som er merkbart er at det ikke er inkludert noen form for poenger om promoteringer eller styrkelse av nasjonalfølelser i landet, noe som hadde vært i tråd med tidligere ønsker (Swale 2009 s. 51). Et viktig faktum for Meiji-Japan som kommer fram i listen Swale laget var hvordan de så til vestlige land at ideen om en liten militær klasse lengre ikke var holdbar. Før restaureringen var den militære organiseringen i Japan sterkt knyttet opp mot samurai-klassen som var den militære ryggraden for Tokugawa-Japan. De holdt denne stillingen tilnærmet eksklusivt og mottok store stipender fra staten i sin kapasitet som krigere. Dette ble derimot endret ved Meiji-restaureringen da de gikk til å ha en vervet hær i stedet. Denne ideen ble særlig viktig ettersom kontroll av hæren ble en særdeles viktig del av arbeidet for Meiji-Japan, et land skapt av borgerkrig. Tanken om å fjerne samuraiene var ikke noe som gikk ubestridt innad i regjeringen ettersom enkelte ønsket for eksempel å innlemme de som en formelt i den militære strukturen for landet (Beasley 1972 s, 362-363).

At Japan i løpet av restaureringsprosessen forsøkte å modernisere og vesternisere ville ikke si at dette i seg selv var en lett eller overkommelig oppgave. Mark Ravina beskriver problemet slikt: «Not only did the government fuse the glorification of the past with an embrace of radical change, it also reconciled a celebration of Japanese uniqueness with the adoption of new Western ideas and technologies. Thus, government discourse encompassed the dual tensions of «both new and ancient» and «both foreign and uniquely Japanese» (Hellyer & Fuess 2020 s 212).

3.2.4 Industrialiseringen

Planen for å vestliggjøringen og moderniseringen av Japan var ikke en plan som kunne gjennomføres slik landet var på 1860-tallet. Det var behov for i tillegg til et land med vestlige ideer, teknologier også behov for en industri og økonomisk moderne samfunn for å støtte opp under dette. Dette var også knyttet nært i forhold til den militære utviklingen til landet som var essensielt for overlevelsessevnen i en eventuell konflikt med vestlige makter. Godai Tomoatsu en entreprenør som ble smuglet ut i seklusjonsperioden for å studere i Storbritannia og senere yngre rådmann for regjeringen erklærte til Shimazu Hisamitsu lederen av Satsuma-lenet at: «Western powers' strength was born out of a complex interaction between commerce, industry and rational military organization» (Swale 2009 s. 46). Denne åpenbaringen beskriver Swale følgende: «Industry was another matter and he was quick to identify how the sheer breadth of Europe's industrial complex had made the development of the military complex possible» (Swale 2009 s. 46). Her kan vi igjen se at sammenhengen mellom blikket mot at makten vesten hadde over Japan på mange måter var skapt det industrielle militære komplekset Japan ikke hadde og ville tjene Meiji-reformenes hovedmål om «rik nasjon, sterk hær».

I november 1873 uttalte Itō Hirobumi, en japansk politiker som senere skulle bli den første statsministeren i Japan seg ved åpningen av hva som senere skulle bli avdeling for ingeniørvitenskap ved Tokyo Universitet med følgende utsagn: «It is imperative that we seize this opportunity to train and educate ourselves fully (...) If this is done, then as a matter of course, we will be able to do without foreigners. We ourselves will fill the realm with railroads and other technological wonders that will form the basis for further developments to continue for myriad generations. The glory of our Imperial Land will shine forth to radiate

upon foreign shores, while at home, high and low will share in the benefits of a great civilization» (Jansen 1989 s. 470). Her kan vi se hva målet til Japan med hjelpen de mottar fra vestlige land var. De ønsket at utenlandske ansatte og rådgivere bare skulle ha en midlertidig rolle i japansk utvikling samt at de ønsket at sine egne borgere skulle trenes opp og utdannes for å ta over disse rollene. Dette var på grunn av at for å nå deres mål med å legge fundamentet for nasjonal velstand for generasjoner var de også nødt til å kunne utvikle og gi seg selv kapabiliteten til å gjøre det. På starten av industrialiseringen var Japan helt avhengig av utenlandske arbeidere, lærere og teknikere for å iverksette industrialiseringen i landet. Denne utbyttingen fra utenlandske til japanske arbeidere og å bli selvforsynt med teknikere var noe Japan lyktes i stor grad. Dette er noe som kan sees på antall menn som ble utdannet ved ingeniøravdelingen ved universitetet i Tokyo som mellom 1879 og 1885 hadde 411 uteksaminerte studenter, et tall ikke langt unna totalt ansatte utlendinger av departementet av industri i Japan (Jansen 1989 s. 470-471).

I tillegg til denne massive industrialiseringen kan man se tegn på at på industrialisering var eksisterende i Japan allerede på midten av 1700-tallet lenge før ankomsten av utenlandske krefter ved øyen. Til tross for at handelsmenn var i bunnen av det sosiale hierarkiet, et faktum som antageligvis hadde noe å si i forhold til innstillingen i forhold til kommersialisering og jakten på profitt var sett ned på var det fortsatt en utvikling innen handel og økonomien. Dette kan sees ved utviklingen av tekstilindustrien som man kunne se rundt blant annet Osaka som igjen spredte seg til store deler av landet i løpet av slutten av 1700-tallet. Dette førte til at bønder som kultiverte bomull nå også begynte og spinning og veving av stoffet, og at ved midten av 1700-tallet var alle stadiene i produksjon fra kultivering til bleking av stoff og prosessering av bleket stoff ble utført i distriktene (Burns 2003 s. 21).

3.3 Meiji-Coup d 'etat

Internpolitikk i Japan ble stadig mer ustabil etter ankomsten av kommandør Perry. Man kan se tegn for overgang av makt fra Shogunatet og hvordan de mistet kontrollen over landet i større og større grad. Tidlig i 1863 var et eksempel på de første av hendelsene som tok kontroll ut fra hendene til det som allerede var tydelig var et stadig mer handlingslammet regime. Anti-utenlandske faksjoner innad i bakufuet i kollaborasjon med Chōshū-klanen

konspirerte for å stenge havnene for utenlands handel med en keiserlig ordre direkte fra tronen for å aktivt drive ut utlendingene. Dette ledet til at 10. mai 1868 fyrte Chōshū kanoner mot utenlandske skip i Shimoniseki-stredet, altså skillet mellom selve øyen Japan og den sørlige øyen Kyushu. Dette forverret tilstandene og ledet til ytterligere ydmykende avtaler da britiske og franske skip var tillatt å entre Yokohama og den tidligere anti-utenlandske faksjonen ble fjernet fra regjering (Swale 2009 s. 43). Dette er et eksempel på hvordan til tross for et relativt stabilt styre i flere hundre år fra shogunatet kan man allerede kort tid etter ankomsten til at det er faksjoner innad i landet som aktivt jobber mot bakufuet.

Det var flere klaner og faksjoner enn bare Chōshū som ønsket og arbeidet for et regimeskifte i landet, de to viktigste klanene som ville slå seg i lag for å gjennomføre et kupp mot Bakufuet og Shogunatet under Tokugawa-klanen var Satsuma og Chōshū-klanene. Disse klanene dannet en allianse i opposisjon som skulle senere ble kjent som Satcho-alliansen og hva oppgaven vil beskrive alliansen som heretter. Hvorfor disse klanene bestemte seg for å alliere seg baserer seg i stor grad på at til tross for tidligere fiendskap hadde klanene felles interesser ved en eventuell maktovertakelse. Dette da begge klanene var tozama-klaner og ikke var inkludert i Bakufu-regjeringen og da heller ikke var med å ta de store avgjørelsene i landet for å framdrive de radikale endringene de ønsket (Swale 2009 s. 53).

En annen grunn for alliansen mellom klanene og hvorfor de framskjøv en plan om et kupp var reformene som var satt i gang av shogunatet, særlig den militære og administrative støtten fra Frankrike som kunne drive reformene til en mer sentral styresmakt som var i stand til å håndtere daimyoene. Til tross for at reformene i ettertid ville vise seg til å ikke drive fram endringen i landet som Bakufuet ønsket var frykten at det kunne resultere i et sterkere shogunat såpass stor at Satcho-alliansen økte innsatsen for et kupp (Jansen 1989 s. 353). Denne alliansen ble framdrevet ytterligere med krav fra shogunatet til Chōsū-klanen på grunn av en tidligere konflikt. Kravene var at Mōri Yoshichika, leder av Chōsū-klanen, og hans sønn skulle trekke seg tilbake i favør for en yngre arving, Chōsū territoriene skulle også reduseres med 100,000 koku. Dette skapte en mulighet for partene ved en militær allianse der målet var så snart kampen var over hadde de et løfte om å restaurere den keiserlige prestisje (Beasley 1972 s. 256 - 257). I februar 1866 ble da en enighet mellom partene vedtatt, Satsuma ville mekle for Chōshū ved hoffet, samt forsøke å unngå et militær tap for Satsuma ved å ta Kyoto om nødvendig og viktigere ville Satsuma med en eventuell benådning arbeide med Chōshū for «Æren av det keiserlige landet» (Jansen 1989 s. 355).

Diskusjonene rundt kravene fra shogunatet rundt overgivelsen fra Chōsū-klanen ble halt ut av klanen til det punktet Bakufuet ikke lengre kunne avvente svar og satte i gang en

militær aksjon mot klanen. Det ble iverksatt operasjoner like etter da Bakufuets hovedstyrker rykket fra Hiroshima mot sør, men ble raskt kontret. Et annet forsøk ble iverksatt med marineinvasjon fra øyen Shikoku mot sørlige Chōsū, men denne invasjonen ble også stoppet, dog dette var delvis på grunn av britisk involvering mot planer som kunne stoppe handel i området. En tredje invasjon var også planlagt, men Takasugi, en samurai og militær leder fra lenet forhindret dette ved å ta Kokura, et fort styrt av en Fudai-daymio på andre siden av Shimonoseki-sundet. Her i løpet av få uker har Bakufuets styrker tre ganger mislyktes med å angripe og å ta Chōsū-territorier. Denne problematiske situasjonen for shogunatet ble igjen forverret ved den tidlige døden av shogunen Iemochi 29 august 1866 bare 21 år gammel som satt regjeringen i Edo i enda dypere i tumult (Beasley 1972 s. 257). I tillegg til døden av Iemochi døde keiseren selv året etter i 1867 bare 36 år gammel. Dette ville vise seg å være med å endre et politiske landskapet drastisk ettersom den tidligere keiseren Kōmei var mer vennligstilt mot bakufuet. Den nye unge keiseren Mutsuhito ble ved sin kroning ble kjent det keiserlige navnet Meiji som restaureringsperioden ble oppkalt etter. Gutten Mutsuhito ga da altså hoffmennene et nytt politisk spillerom hvor de kunne arbeide mot Bakufuet. Dette ble tydeliggjort fra hva Iwakura Tonomi, en japansk politiker mot slutten av keiseren Kōmeis liv skrev:

«The emperor should issue orders to the Bakufu that from now on it must set aside its selfish ways, acting in accordance with public principle; that imperial rule must be restored; and that thereafter the Tokugawa house must work in concert with the great domains in the emperor's service. To restore national prestige and handle the foreigners, the country must be and for policy and administration to have a single source, the Court must be made the center of national government» (Beasley 1972 s. 261).

Hva Iwakura presenterer her en retur av keiserlig makt, et nytt statssystem hvor et sentralt hoff under keiseren i stedet for den todelte makten i Japan med en Shogun som er den reelle makten og keiseren som en symbolsk figur var det bedre for landet med keiseren restaurert til makten og det tidligere shogunatet måtte jobbe med de andre store japanske husene for å håndtere den utenlandske trusselen og gjenopprette prestisjen og selvfølelsen til Japan som en nasjon (Jansen 1989 s. 353). Dette samt flere grunner med problemer med daimyoer ga vestlige land slik som England og Frankrike grunner til å ikke bare støtte shogunatet slik de gjorde i utgangspunktet, men så det nødvendig i ånden av nøytralitet å støtte og kultivere motstridende daimyoer som mulige framtidige maktholder av klare

opportunistiske grunner.

På bakgrunn av disse hendelsen kan man ane at anti-bakufu sentimentet i å spre seg i Japan, dette kommer tydelig fram da flere daimyoer blant dem Satsuma nektet eller fant grunner for å ikke sende eller utsette utsendelsen av soldater til straffekonflikten mot Chōsū. Dette var problematisk da Hitotsubashi Yoshinobu som var den foretrukne kandidaten for rollen som shogun ikke bare kunne tiltre rollen som ny shogun, men trengte støtte fra de ulike grenene av Tokugawa-klanen, men enda viktigere enn det, støtten fra keiseren selv som ikke lengre var en selvfølge (Swale 2009 s. 57).

En enighet ble etablert mellom klanene Satsuma og Tosa. De var enige om en framtidig politisk plan som ville se slik ut: Det ville være et hoff med full autoritet over landet, samt to kammer, et kammer med daimyoer og et annet med lensholdere og også allmuen, shogunatet som politisk enhet skulle i dette nye systemet avskaffes, noe de også klarte å anskaffe keiserens støtte for å gjennomføre (Swale 2009 s. 58). Dette systemet beskrevet over tok inspirasjon fra vestlige ideer om bikameralitet. Dette ble fulgt opp med at i november 1867 overrakk representanter fra Tosa forslag om at Yoshinobu skulle fratrukke sin stilling og verv. Forslaget inkluderte åtte punkter hvorav flere av dem er lignende enigheten mellom Satsuma og Tosa nevnt tidligere. Dette forslaget lød følgende: «The court would rule, but a two-house council, made up of daimyo and court nobles, would be established; new treaties would be worked out; an imperial army and navy would be established; errors of the past in procedure and institutions would be abolished; wrong customs in the court would be reformed; and once again, self-interest would be put aside.» Yoshinobu godtok ensidig forslaget uten å forhøre seg med ledelsen av Bakufuet i Edo og tilnærmet ingen ved hoffet i Kyoto. Det kan antas at grunnen for at han valgte å godta dette var for å unnsnippe hans situasjon med ansvar uten makt og beholde maktbasen reformene hadde skapt i Edo. Uavhengig av årsakene var med dette Tokugawa-shogunatet som hadde styrt Japan i over 250 år slutt (Jansen 1989 s. 357).

Dette vil ikke si at hendelsene ikke førte med noen form for konflikter. Til tross for en villighet av Yoshinobu til å avtrekke sin stilling som shogun av Japan var det flere Bakufu-lojalister som motstridde seg Satcho-alliansen og utviklingene som nå ble en virkelighet. Blant disse var særlig de nordlige Aizu og Kuwan-klanene de som var mest Bakufu-lente og var ikke villig til å forhandle med pretendentene sør. Denne konflikten tilspisset seg da den Bakufu-lente klanen Shōnai omringet en Satsuma-militær leir sent i desember. Denne hendelsen som satte i gang hva som ettertiden er kjent som Boshin-krigen, krigen som ville bestemme utfallet over hvem som ville styre Japan i framtiden (Swale 2009 s. 59).

Til tross for at shogunatet nå var avskaffet var det ingen for å fylle dette maktvakuemet. Store deler av det bikamerale rådet av daimyoer som skulle overta maktrollen dukket ikke opp til rådene på grunn av den usikkerheten rundt det politiske skiftet. I tillegg til dette var Chosū-klanen fortsatt ikke benådet og marsjerte fortsatt mot Kyoto. I starten av januar 1868 var en forsamling av innkalte Satsuma-menn nok til å gjøre at Yoshinobu og hans følge avslo invitasjonen til dette møtet, til tross for hans fravær besluttet rådet å overføre palass-vakter fra Bakufuet, avskaffe gamle titler og overføre Tokugawa-len til rådet. Dette ledet til at Yoshinobu og hans råd trakk seg tilbake til Osaka. Etter tre uker med stillstand og beordringer av rådet for Yoshinobu's overgivelse. Dette forsøkte den tidligere shogunen å kontre ved å foreslå at alle daimyoer skulle overgi like mye territorier. I tillegg hadde Yoshinobu skrevet et brev til keiseren og rådet som understreket tosidigheten til Satsuma-klanen og hans egen eksemplariske oppførsel rundt avskaffelsen av shogunatet, et brev som aldri nådde den unge keiseren Meiji (Jansen 1989 s. 357).

Disse faktorene ledet til Yoshinobus retur mot Kyoto med en hær og svekket støtte fra flere Tokugawa-hus på grunn av hans ubesluttsomhet. På vei mot Kyoto og uorganisert i forhold til en blanding av moderne og premoderne militære enheter ble de overfalt og tatt i bakhold av moderne sammensatte Satcho-enheter som stoppet dem og drev dem tilbake. Borgerkrigen var startet og makt ville bestemme hvem som ville regjere (Jansen 1989 s. 358). Etter deres tap på veien mot Kyoto trakk Yoshinobu og hans hær seg nord mot Edo hvor til tross for råd fra sine rådgivere valgte å ikke fortsette ytterligere motstand mot fiende og de ulike delene av hæren sluttet seg til sine egne lensherrer noe som ledet til overgivelsen av Edo til den keiserlige hæren i våren 1868. Dette vil ikke si at krigen var over da den varte fra til mai 1869 og tapet ved sjøslaget ved den nordlige øyen Hokkaido og de knusende nederlaget til Tokugawaflåten og følgende overgivelse som markerte slutten på borgerkrigen (Jansen 1989 s. 358). Disse hendelsene ledet til restaureringen av keiserlig makt ledet av Satcho-alliansen som senere formet delen av hva som blir kalt Meiji-oligarkiet da altså de som skrev grunnloven og styrte Japan til keiseren Meijis død i 1912.

4 Det nye samfunnet

4.1 Keiseren, institusjonen og dets rolle.

Keiseren og institusjonen rundt keiserdømmet i Japan er en langvarig institusjon, det er verdens lengst regjerende klan med en historie som strekker seg bak flere hundre år med den første bekreftede keiseren er keiseren Kinmei som regjerte på 500-tallet e.kr og enda tidligere dersom man regner mytespunnede figurerer slik som Jinmu den første keiseren i «alderen av menn» som var direkte etterkommere av en solgud (Burns 2003 s. 13). Meiji restaureringen var akkurat dette, en restaurering eller tilbakeføring til keiserlig styre. Klanene som var i opposisjon til Tokugawa-shogunatet og Bakufuet som legitimerte sin makt igjennom keiseren og en prosess ved overføring av makt fra monarken til en mer sekulær leder i form av en militær diktator eller et bikameralt parlament. Dette blir kalt både gjenoppstanden av «*gammelt kongelig styre*», men også som en revolusjon som begge er motstridende karakteriseringer som diskutert tidligere.

Årsaken eller casus belli til hvorfor Satchō-alliansen valgte å kuppe shogunatet var begrunnet i en kjærlighet for nasjonen som var under press og for keiseren i form av restaureringen av monarkisk styre i Japan. Det keiserlige huset var da altså et potent politisk virkemiddel til det nye styresettet senere kjent som Meiji-klikken. Dets tilnærmede ubegrensede politiske makt ble brukt til å stilne opposisjon mot klikken noe det også gjorde fram til slutten av andre verdenskrig (Swale 2009 s. 7). Dette var en bevisst handling tatt av Meiji-klikken. En av de mest fundamentale grunnsteinene for Meiji-restaureringen var avhengig av en kultivering av troen av at et nytt regime med keiseren som et midtpunkt ville til slutt erstatte Bakufuet og være med å drive ut barbarene fra Japan (Swale 2009 s. 52). Rollen til keiseren fikk altså et enormt skifte fra midten av 1800-tallet til etter 1868 og den fullførte restaureringen av den keiserlige makten. Endringen i rollen til keiseren endret seg markant, før restaureringen var han stuet bort i et palass i Edo og de eneste gangene allmuen fikk sett ham var på festivaler spredt igjennom året. Hans rolle økte da altså fra å være tilnærmet midtpunktet i festivaler til å være rikets de jure hersker og direkte avkom av de japanske gudene alt bakt i ett. Dette vil derimot ikke si at keiseren selv ble forfremmet til en politisk posisjon til tross for at han nå innehadde et mer politisk verv enn før restaureringen

var hans rolle fortsatt i stor grad seremoniell og som et samlingspunkt for folket i stedet for en aktiv politisk aktør (Swale 2009 s. 7). Til tross for dette har oppgaven vist at keiserens rolle overskrider det som er en konstitusjonell monark og en simpel nikkedukke for resten av staten. Meiji-Japan var grunnlagt i keiserlig suverenitet og hvordan den japanske staten valgte å uttrykke seg igjennom massemedia. Dette kan også sees tydelig med selve navngivningen for hele restaureringsprosessen som er kalt opp etter keiseren «Meiji», det er han og hans embete som blir restaurert selv om det Satchō-dominerte Meiji-klikken er det som i stor grad har politisk makt etter Boshin-krigen.

Et eksempel på hvordan Japan og det japanske folk hylte keiseren som følge av restaureringen er ved fødselsdagen hans, en markering fylt med tradisjoner, ritualer og mystisisme. En markering ble beskrevet slik:

«The emperor's birthday is an occasion for more than mere cessation of work or school. Throughout all the institutions the portraits of the emperor and empress and crown prince are set upon the platforms, veiled. At our school the faculty stands before it, in full assemblage of students. The director, in full-dress with gilt embroidery and sword, takes his place, half facing the portrait and half the assembly. At a word from one of the faculty the tudes rise to be welcomed. Then the Kimigayo (national anthem) is sung. So sacred is this hymn that singing has been prohibited except on national occasions. [...] I had once led a class in general discussion from one thing to another until, under current events I had contrasted the freedom of movement of the president of the United States with the King of England. [...] I then contrasted the easy simplicity of Prince Arthur with the rigid formalism of Prince Nashimoto. [...] "Up spoke one student." «You must not mention our emperor in the same breath with kings and presidents» (Livingstone 1973 s. 256-257).

Hva Greenbie, en utenlandsk forfatter og lærer i Japan, skildrer her er en tilnærmet religiøs seremoni som tar plass i Japan etter Meiji-restaureringen. Man oppfatter en virkelig ærbødighet for keiseren igjennom dette vitnesbyrdet og hvordan ritualisering samt helliggjøring som fantes rundt keiseren og den keiserlige familien. Dette bildet er noe som ble skapt og forsterket i løpet av perioden som fulgte restaureringen og hvordan de ønsket å skape det nye bildet av keiseren. Særlig den siste setningen er av interesse, ærbødigheten til studenten tilsier en såpass stor underkastelse ovenfor den keiserlige familien at man ikke kan nevne dem ved siden av andre 'verdslige' ledere eller kongelige slik som prins Arthur av Connaught (bror til Georg V).

En annen måte å hylle nasjonen på knyttet opp mot keiseren og den keiserlige familien var ordner og medaljer. På lik måte som i Norge var ordner knyttet opp mot den kongelige familien og ble delt ut av dem. Dette var satt i grunnloven ved å si at han kunne gi «adelstitler, ranker, ordner, og andre markører for ære» disse var hans til å gi alene og var nok til å endre ens plass i samfunnet og gjorde keiseren til en kilde av ære i samfunnet. Ordenssystemet i Japan var overhølet i 1888, dette innebar at flere av ordenene som eksisterte ble fjernet og det ble lagt til nye mer vestlige systemer av ordner (Hellyer & Fuess 2020 s. 234). I et kjent fotografi av Keiseren Meiji fra 1888 kan man tydelig se disse medaljene og hvordan keiseren i en vestlig uniform stiller med utskutt bryst for å vise fram disse medaljene med et blikk framover. Det naturlige i dette bildet er at blikket faller mot brystet og ordenene som dekorerer ham, dette inkluderer ordner blant annet som «Den øverste orden av krysanthemum», Japans høyeste orden og «Ordenen av den stigende sol med paulownia blomst» (Hellyer & Fuess 2020 s. 234).

Figur 1. Edoardo Chiossones, portrett av Keiseren Meiji.

På 1800-tallet var ordener og slike ornamenterte viktige symboler. De ble byttet eller tilbakeholdt mellom monarker i en form for politisk spill og var derfor med å danne en form for diplomatisk bånd mellom mottakerne og giverne. Disse gavegivelsene og byttingen av ordner med tilsvarende verdi var en måte en stat anerkjente suvereniteten til en annen og var med å skape et dypere samhold mellom dem (Hellyer & Fuess 2020 s. 234-235). Disse ornamentene er viktige for å forstå hvordan keiseren, og særlig keiseren Meiji var brukt for konstruksjonen av japansk selvfølelse igjennom annerkjennelse fra vestlige motparter. Denne

formen for diplomatisk arbeid har blitt kalt for strategisk æregivelse (Hellyer & Fuess 2020 s. 243). Man kan se denne formen for diplomatisk arbeid tydelig med at i perioden fra restaureringen til den sino-japanske krigen (1894-1985) mottok keiseren Meiji de høyeste ordrene fra blant annet Østerrike, Tyskland, Russland, Italia, Nederland og Sverige. Dette svarte keiseren Meiji på med å overrekke den høyeste japanske ordren «den øverste orden av krysantemumen» til disse statsoverhodene (Hellyer & Fuess 2020 s. 243). Dette viser også den nå mer involverte rollen keiseren ga det nye internasjonale forholdet de skapte igjennom dette i forhold til rollen med seklusjon keiseren hadde før restaureringen.

Figur 2. Illustration of the Ceremony Promulgating the Constitution, Ukjent kunstner, 1890.

Kunst er også en måte å framheve nasjonen og keiseren på. Figur 2 er et kunststykke fra 1890, da altså året etter grunnloven ble overrasket til det japanske folket fra keiseren som en gave. Det er mye symbolikk i denne framstillingen særlig plasseringen av de ulike aktørene i bildet er viktig da man ser keiseren står over alle andre i rommet ved den plattformen han står på. Man ser også hvordan keiseren seremonielt blir bukket til i en form for underkastelse fra mottakeren. De offentlige tjenestemennene bruker alle inkludert keiseren selv formelle vestlige uniformer, og er med å forsterke det synet man har av vestliggjøring som landet gikk igjennom.

Dersom man ser rollen til keiseren i et komparativt lys mot en annen kontemporær monark slik som keiseren i nylig dannede Tyskland ligner rollen etter restaureringen mer på sin vestlige motpart enn før restaureringen. Dette er noe som kan gjøres ettersom at Meiji-Japan valgte å basere sin grunnlov på en prøyssisk modell, til tross for at dette faktumet også

er noe som også er under debatt (Swale 2009 s. 163). Tyskland som var dannet i 1871 hadde mange av de samme verdiene i forhold til en nasjonalfølelse i sentrum og arbeid med å sette en keiser som et nasjonalt militært symbol for å styrke en fellesskapsfølelse. Et eksempel på dette er hvordan det i 1904 hadde det ifølge en studie vært røyst 372 monumenter av keiseren Vilhelm I den første keiseren av nydannede Tyskland, hvorav flere av de var statssponset. Et annet eksempel er hvordan ved årtusenskiftet åpnet *siegesallee* eller seiersgaten på norsk der flere tidligere monarker fra Brandenburg og Preussen begge hvilke spilte en ledende rolle i Tysklands samling ble utstilt (Clark 2007 s. 556).

I titlene til monarkene kan man se noen forskjeller på stillingene der den valgte tyske parten ikke var kalt keiseren over Tyskland, men heller den tyske keiseren den første av flere monarker i forbundet og måtte ta hensyn til flere interne aktører i forbundet. I motsetning til denne rollen var Japan hvor keiseren var keiseren over Japan uten noen å sidestille seg med. Dette har implikasjoner i forhold til rollene partene har da den tyske keiserens tittel viser en form for begrenset suverenitet i stillingen, en begrensning man ikke finner i keiseren av Japan (Clark 2007 s. 588).

En tydelig forskjell på partene var at keiseren i Japan var sett på som over grunnloven og det byråkratiske arbeidet rundt det, noe som kommer fram ved at grunnloven som i stedet for å bli gitt til den tyske keiseren og signert av han ble overgitt fra den japanske keiseren til det japanske folket i form av en gave som sett i figur 2. Begge landene har fokus på at keiserne er den øverste militære lederen i landet, men man ser tydelig i fraseringen av grunnlovene at den japanske keiserens makt er mer vidtspennende enn den tyske keiserens. Den japanske grunnlover lyder følgende:

«Article XI.—The Emperor has the supreme command of the Army and Navy.

Article XII.—The Emperor determines the organization and peace standing of the Army and Navy.

Article XIII.—The Emperor declares war, makes peace, and concludes treaties. » (Den japanske Grunnloven 1889)

Dette står i motsetning til den tyske grunnloven som stipulerer:

«LXIII. The entire land force of the Empire will form a single army, Which in war and peace is under the command of the Emperor. »

og

«XI. The Presidency of the Confederation belongs to the King of Prussia, who bears the name of German Emperor. The Emperor has to represent the Empire internationally, to declare war, and to conclude peace in the name of the Empire, to enter into alliances and other Treaties with Foreign Powers, to accredit and to receive Ambassadors. The consent of the Council of the Confederation is necessary for the declaration of war in the name of the Empire, unless an attack on the territory or the coast of the Confederation has taken place» (Grunnloven for det tyske keiserriket 1871)

I den tyske grunnloven er det begrensninger på rollen til keiseren i forhold til krig, han kan for eksempel ikke gå i krig uten samtykket fra konføderasjonen selv, en restriksjon ikke funnet i den japanske grunnloven. Derimot vil både den tyske keiseren og keiseren av Japan begge øverstkommanderende for sine respektive hærer som var et sterkt symbol for rollen de tjente for staten. Den tyske keiseren påpekte flere ganger at det var vanskelig å være keiser under Bismarck: It is hard being Emperor under Bismarck» og en annen gang «He is more important than I» (Clark 2007 s 588). Begge disse viser til den tyske rikskansleren Otto von Bismarck og er indikativ over den store rollen han tjente i det tyske samfunnet. Til tross for at keiseren var viktig fant han at hans rolle ofte kom i konflikt med en simpel statsmann og hans personlige rolle som nasjonens figur utover, noe som var utenkelig kunne skje mot keiseren av Japan.

Det er altså flere likhetstrekk mellom keiserne og hvordan de tjente landet sitt, begge var et symbol på enhet i landet, Vilhelm over den nye tyske føderasjonen og Meiji over det nye Japan. Til tross for dette har de forskjeller om hvor dyptgående krefter monarkene hadde. Den tyske keiserens makt var i større grad innskrenket i forhold til grunnloven og rollene de spilte i det politiske samfunnet. Dette står i motsetning til keiseren av Japan som har få grunnlovfestede begrensninger på egen makt og fungerer som en absolutt indirekte hersker på grunn av det. I tillegg til det er det få japanske politikere som aktivt kunne stille seg mot keiseren da hans rolle som et politisk samlingspunkt for nasjonen og politikere gjorde han uunnværlig og en autoritet i landet i motsetning til i Tyskland hvor keiseren kunne bli oversett eller satt til siden til fordel for innflytelsesrike politikere.

Disse eksemplene er med å vise hvordan rollen til keiseren har endret seg drastisk i løpet av en kort periode. Anderson beskrev den første keiseren av Tyskland Vilhelm I som: «No. 1 German, he implicitly conceded that he was one among many of the same kind as

himself, that he had a representative function, and therefore could, in principle, be a traitor to his fellow-Germans» (Anderson 2006 s.85). Rollen til den japanske keiseren vil ikke kunne identifiseres med denne uttalelsen da han vil være over alle andre japanere, i rollen som ikke bare den mest framtreddende japaneren, men som en direkte gudommelig skikkelse.

Dette kan knyttes opp hva Dović og Helgason skrev angående kulturelle helter og nasjonale skikkelser. I sin bok «*National Poets, Cultural Saints: Canonization and Commemorative Cults of Writers in Europe*» (2017) forklarer de hvordan nye sekulære og kulturelle skikkelser tar over for religiøse helgener i å være sentrale figurer i det nasjonale kulturelle minnet (Dović og Helgason 2017 s. 1). Deres vinkling er hovedsakelig rettet mer mot skribenter, forfattere og andre kunstnere, til tross for dette kan mange av de aspektene som Dović og Helgason understrekes også rettes mot den japanske keiseren. Dette kan sees slik som hvordan staten har i praksis helgengjort keiseren med ritualer, formidling av hans rolle i skolesystemet og skapt et medeierskap av han igjennom minnesteder (Dović og Helgason 2017 s.78).

Arbeidet til forfatterne kulminerte med påstanden at disse nye sekulære helter og symboler ville gjøre disse skikkelsene til kulturelle helgener i stedet for religiøse helgener som har vært nasjonale samlingspunkt før, og vil være med å danne et nasjonalt fellesskap igjennom denne heltedyrkelsen. Hva som vil separere keiseren fra disse skikkelsene og gjøre han til et slående tilfelle av heltedyrkelsen er det direkte religiøse elementet blandet i hans dyrkelse. Dović og Helgason skriver hvordan dyrkelsen av disse nasjonale heltene ofte skjedde usynlig igjennom hverdagslige hendelser slik som bruk av penger med bilder av som bærer ansiktet til en helt, eller bygg og gater kalt opp etter spesifikke skikkelser for å minnes dem. Disse typer minneriter og nasjonsdyrkning gjennom helter er usynlige, og vil da være i motsetning til hvordan keiseren ble fremmet da altså en synlig form for heltedyrkelse (Burns 2003 s. 193). Hans dyrkelse var mer eksplisitt gjennom seremonier slik som hans bursdag som nevnt over, men også igjennom hans plass som gudommelig skikkelse, et nasjonalsymbol hvor han skiller Japan fra barbarene, og oss og dem (Dović og Helgason 2017 s.18;)(Beasley 1972 s. 302 -303). Dette er noe Burns også kommenterer på da hun skriver følgende «As a result, the Meiji state began a concerted effort to create a sense of nationhood by utilizing the “divine” emperor as the means to convey to the populace a sense that they participated in a mystical national polity» (Burns 2003 s. 192). Burns beskriver her på samme måte som Dović og Helgason at keiserens rolle blir knyttet direkte til det nasjonale prosjektet. og det felles opphavet de hadde var satt opp mot det gudommelige. Det religiøse elementet som ifølge Dović og Helgason er skjult i nasjonalismen i Europa har i Japan blitt tydeligere

og mer på grunn av keiseren og rollen han spilte i nasjonsbyggingen og den funksjonen han hadde som guddommelig spilte på å skille Japan fra resten av verden.

4.2 Dyrkningen av en nasjonal identitet i Japan

Til tross for at keiseren var en av om ikke det de mest potente og viktigste symbolene på Japan som en nasjon og forsøket på å fostre en nasjonalfølelse i landet var det andre virkemidler som også ble brukt til denne effekten. En måte vesten hadde gjort dette på som Meiji-Japan kopierte fra vesten og særlig fra USA var i forhold til bruk av pengesedler, en trend de fulgte ikke bare fra vesten, men som var en typisk del av formeringen av nye nasjonalstater i perioden hvor målet var å ha en sentralt og eksklusivt utgitt pengeenhet.

I 1873 slapp Meiji-regjeringen en ny serie med pengesedler i form av ¥ eller yen som er pengeenheten de fortsatt bruker i Japan. Disse sedlene var utsmykket med forskjellige scener og bilder for å hylle japansk historie. Som eksempler hadde 1¥-seddelen et bilde av den mongolske invasjonsflåten som ble ødelagt av en storm i 1281; mongolene som hadde erobret både Kina og Korea ble stoppet ved Japan. Dette ble sett på som en kombinasjon av samuraienes heltemot og guddommelig påvirkning på japansk side i form av en storm. En storm som ble kalt den guddommelige stormen eller vinden, et begrep mer kjent som *kamikaze* på japansk. 10¥-seddelen bar bildet av den legendariske keiserinnen Jingū som ledet en hær i erobringen av Korea, hennes seier var guddommelig forordnet og seiret under graviditeten med den framtidige keiseren ōjin (Hellyer & Fuess 2020 s. 215). Det var ikke uten grunn at begge disse sedlene er utsmykket med militære seirer som skulle hylle japansk unikhet og hvordan landet aldri var blitt erobret og var gudenes hjemland der keiserriket var forordnet av gudene selv.

Disse scenene og bildene på japanske yen er lik utformingen og hva som var framstilt på amerikanske pengesedler på tiden. Et eksempel på dette er hvordan 1\$-seddelen framstilte ankomsten av puritanerne ved Plymouth i USA skjermet av guddommelige krefter som gjenspeiler den guddommelige vinden som beskyttet Japan mot mongolene. Disse sedlene var like ettersom sedlene var gravert og trykt i USA av «The Continental Bank Note Company». Denne kopieringen av nasjonalisme ved å kopiere hyllestene av hva som var unikt amerikansk måtte japanske sedler emulere og vise på et unikt japansk perspektiv, og hva som skilte dem fra resten av verden (Hellyer & Fuess 2020 s. 218). På samme måte som det var

problematisk for Japan å utvikle seg i takt med vesten, men fortsatt feire og beholde sine kulturelle særtrekk var det også gnisninger i hvordan å framstille seg på sedlene. Det var et midtpunkt mellom å feire hvor enestående Japan var uten å gjøre dem for asiatisk eller for eksotisk som førte til hvordan sedlene ble framstilt i et midtpunkt mellom dem, og med utgangspunkt fra vestlige modeller slik som amerikanske. Et eksempel på dette finner man ved en av opprinnelsesmytene til Japan som ble kastet i fordel til andre bilder. Et tidlig forslag var å ha et bilde av gudinnen Amaterasu som stiger ut av steinhulen fra himmelen og var vurdert til klar til trykket, men måtte ha blitt fjernet etter det ble vist til produsentene i Washington, noe vi ser ettersom dette bildet ble aldri framstilt på 1873-serien med sedler (Hellyer & Fuess 2020 s. 223). Årsaken for hvorfor produsentene i Washington valgte å ikke produsere bildene til tross for at Amaterasu var en stor skikkelse innenfor shinto-vekkelsen var at historien bak skikkelsen var vulgær og ble vurdert til at den i stedet for å inspirere ærefrykt og ærbødighet ville vise hvor primitiv og underutviklet den japanske religionen var (Hellyer & Fuess 2020 s. 225).

De nye sedlene stod i motsetning til hvordan pengeenheter var før restaureringen. Før 1873 var det om lag 1600 ulike typer lokale pengesedler i Japan, disse var også utsmykket med ulike temaer, men var avbildet med symboler av rikdom slik som fønikser, drager eller rikdomsguder slik som Ebisu eller Daikokuten var også vanlige motiver for sedlene. I tillegg før Meiji-restaureringen var heller ikke Japan nevnt som en felles nasjon, dette er hovedsakelig fordi pengene var hovedsakelig lokale i natur da, dette koblet opp mot sedlene var ment for eller ikke kunne ha vært at de ikke sirkulert utenfor Japan på grunn av sekuljonen. Den andre måten å framstille penger på var ved mynter, Tokugawashogunatet trykte penger av gull, sølv og kopper var disse uten ikonografi, noe som også ville endre seg etter restaureringen (Hellyer & Fuess 2020 s. 219).

Pengesedler kan være en bidragsyter for et nasjonalt fellesskap ved at man har disse konstante påminnerne om at man er et samlet folk som pengesedlene ga utrykk for og var derfor det var arbeidet for å få innført et monopol på produksjon av sedler og pengeenheter. Dette vil derimot ikke si at det var enighet om hvordan best framstille japansk ikonografi, dette var noe Japan også hadde debatter med vestlige eksperter om. Dette kan sees igjennom at så sent som 1890 forsøkte det japanske finansministeriet igjennom sine kontakter i Berlin gjentatte ganger å fastslå om Tysklands nye penger ville inkludere bilder av den regjerende keiseren i en plan om å kopiere deres stil (Hellyer & Fuess 2020 s. 222).

Denne diskusjonen gjaldt også frimerker da dette også var en måte å kunne skape en nasjonal følelse innad i landet. Spørsmålet om avbildning av keiseren eller andre store

kontemporære skikkelser var også tydelig her og Georges Bousquet, en fransk justisrådsgiver i Japan kommenterte at skikken var å ikke bruke nåværende tjenestemenn da disse kunne bli avsatt eller få sitt renommé svertet og gjøre frimerkene til en flause. Det eneste som kunne brukes på disse avbildningene ifølge Bousquet var skikkelensene som kunne brukes: kongen som var med i dannelsen av landet, som vant tapt ære tilbake, eller velkjente helter som ga en stor tjeneste til landet. Noe de understreket da til og med ikke Bismarck som ofte er omtalt som Tysklands landsfar var på tyske frimerker (Hellyer og Fuess 2020 s. 222). Dette er noe som blir bekreftet av Inoue Kaoru, en politiker i Meiji-klikken, som frarådet mot å bruke nåværende eller nylige tjenestemenn i slike avbildninger da disse i motsetning til eldre helter ikke ville bringe velsignelsen av opplysning til det japanske folket (Hellyer og Fuess 2020 s. 221). Det er også bemerkelsesverdig hvordan pengesedlene i perioden og også fram til i dag inkluderer nasjonale helter ovenfor kongefamilien eller keiseren selv slik Norge for eksempel har på sine 10 og 20-kronersmynter. Dette var noe som kunne vært gjort for i respekt for keiseren og familien da ved å la være å avbilde dem på pengeenheter vil dette vise en form for respekt og ærbødighet for familien.

Utdanning var også viktig i forhold til hvordan forme den nye generasjonen og de holdningene de ville ha i forhold til nasjonen og keiseren som et symbol for Japan. Mori Arinoni, den første utdanningsministeren, kommenterte i en samtale med andre tjenestemenn hvordan utdanningen til japanske elever ville foregå på følgende måte:

«Reading, writing, and arithmetic are not our major concern in the education and instruction of our young. Education is entirely a matter of bringing up men of character. And who are these men of character? – they are the good subjects required by our Empire. And who are these good subjects- they are those persons who live up fully to their responsibilities as Imperial Subjects» (Jansen 1989 s. 702).

I talen får man et tydelig inntrykk av hvordan ledelsen i landet ønsket å fokusere utdanningen til elevene og dermed framtiden til Japan. Verdslige egenskaper slik som matematikk, lesing og skriving tok en mindre rolle enn å danne gode verdisett og å forme gode borgere med patriotiske følelser og kjærlighet for landet og keiseren først og fremst. Man ville framme det spirituelle nivået til hele nasjonen og dermed skape en mer homogen stat som følge av dette.

På lik måte som Japan selv endret seg etter ankomsten av Perry i 1854 endret også rollen til kokugaku seg i forhold til den nye staten (Burns 2003 s. 187). Kokugaku ble igjen et

interessefelt for Meiji-Japan ved starten av 1890-tallet etter en kamp fra lærde om å få plass i universitetene. Dette skiftet i paradigme kan sees tydelig når i 1882 var det ikke interesse nok til å danne et fakultet for japanske studier, men rollen til studiene ble satt som en separat institusjon assosiert med et annet fakultet og ikke det keiserlige universitetet selv. Denne trenden ved å nedprioritere kokugaku og nasjonale studier snudde ved starten av 1890-tallet. Dette blir tydelig da endelig et eget departement for nasjonallitteratur ved det keiserlige universitet i Tokyo ble opprettet, forstørret og reorganisert i 1891. Det ble opprettet med statsstøtte og dermed ble en del av det tydelige ideologiske skiftet Japan gikk igjennom (Burns 2003 s. 192). Synet på hvordan kokugaku-forskere forholder seg til staten er dog under debatt, enkelte forskere mente at dette var starten på en nærmest keisersentrert teokratisk politikk og så tilbake til keiseren Jinmu som basisen for den nye staten og ønsket om returen til de gamle måtene å styre en Japan på (Burns 2003 s. 188, 192). På den andre siden var forskerne sett på som mer bundet til staten og redusert til rollen av simple nikkedukker av staten (Burns 2003 s. 188). Uavhengig av synet på endringen av forskerne på kokugaku og hva de ønsket ser man en økt interesse i feltet fra 1890 og ut. Dette er knyttet til hvordan Meiji-staten begynte bevist og eksplisitt å rette meningen av kokugaku mot dannelsen av borgere for nasjonen i stil med hva Mori Arimoni beskrev. Prosjektet med endringen i betydningen av kokugaku selv skapte et nytt sett med betydninger fra det allerede heterogene forskningsfeltet av Tokugawa-kokugaku et arbeid som Burns beskriver som det «nye kokugaku» (Burns 2003 s. 194). Prosjektet var nå mer lent mot nasjonsbygging og keiserlig legitimering ovenfor å se den felles historien til landet som var hovedårsaken til statssponsingen av bakufuet før Meiji-restaureringen.

4.3 Shintoisme

I januar 1863 ved dekretet av restaureringen av keiserlig styre i Japan fra Satcho-alliansen medbrakte ideen om å avvise den kulturelle påvirkningen fra Kina. For å nå dette målet ville de sette tydelige skiller mellom buddhisme og shintoisme, samt å etablere et religiøst hegemoni sentrert rundt shintoisme som en nasjonal religion (Hellyer & Fuess s. 253). Shintoisme er i dag og ved 1860-tallet en religion hovedsakelig praktisert i Japan. Den har elementer fra buddhismen og fra konfusianisme, med særlig fokus på tradisjoner og forfedredyrkelse. Ved overleveringen av den nye grunnloven ville dette fungere som en de

facto statsreligion i Japan, dette ble også knyttet opp mot keiseren da han ville være en sentral del i religionen ved å være midtpunktet i ritualer og festivaler. Dette mente Meiji-klikken ville være med å gi det japanske folket en følelse av identitet som konservative intellektuelle hadde som nødvendig for den nye æraen (Jansen 1989 s. 700). Religionen ville da fungere som et verktøy i likhet med hvordan keiseren fungerte ved å skape stabilitet og legitimitet, men kun i tilknytning til keiseren noe som ble beskrevet slik:

«In Japan [unlike Europe] religion does not play such an important role and cannot become the foundation of constitutional government. Though Buddhism once flourished and was the bond of union between all classes, high and low, today its influence has declined. Though Shintoism is based on the traditions of our ancestors, as a religion it is not powerful enough to become the center of the country. Thus, in our country the one institution which can become the cornerstone of our constitution is the Imperial House» (Jansen 1989 s. 700).

Her beskriver Jansen hvordan det ikke er mulig å alene sette shintoisme som en av grunnsteinene for den nye nasjonen. Dette var på grunn av forskjellen i forholdet Japan hadde til religion i motsetning til for eksempel europeiske land. Japan var forskjellig fra vestlige land ved at religion alene ikke var nok til å fylle denne rollen uten å bruke keiseren i tillegg i en form for sirkel av legitimering. Til tross for at man ikke kunne bruke religion som en av hjørnesteinene i den nye japanske staten var det fortsatt et viktig politisk verktøy om man brukte det i samråd med den keiserlige familien. Noe Mori Arinori utdanningsminister mellom 1886 fram til hans snikmord i 1889 så i tilknytning til at seremonier holdt ved Ise var ikke en gudstjeneste for å tilbe shintoistiske guder, men heller en politisk nasjonal seremoni for å vise ærbødighet for den keiserlige familien da Ise var en helligdom og tempel bygd for de keiserlige forfedrene (Jansen 1989 s. 702). I tillegg til dette ble shintoisme gitt en sentral rolle i det japanske utdanningssystemet. Før dets framhevning til en statsreligion hadde shintoisme vært ikke vært mer enn mytologi knyttet. Hva som gjorde dette interessant og viktig for Meiji-klikken var at shintoisme var en eksklusivt japansk ide i motsetning til for eksempel konfusianisme eller buddhisme. Religionen spesifikt anerkjente keiserens plass som hellig og ville derfor passe med det nasjonalistiske rammeverket til historie og var en viktig del av det ideologiske bakteppet som støttet opp japansk nasjonalisme (Livingstone 1973 s. 154).

4.4 Nasjonalisme som samlingspunkt for Japan.

Det var flere faktorer som ledet til overgangen fra den føydale strukturen til den moderne nasjonen Japan var etter restaureringen. Dette var industrialisering, vestliggjøring, økonomiske, handelsmessige endringer samt også avskaffelsen av den gamle rigide militærhierarkiske samfunnsstrukturen. Blant disse endringene er det tydelig at en av de store samfunnsmessige endringene som Meiji-oligarkiet arbeidet mye med var en måte å danne en nasjonal identitet for å skape en fellesskapsfølelse. Dette var en nasjonal identitet som skulle erstatte den gamle formen for legitimering skapt igjennom militære seirer, og en sterk militærstat hvor opposisjon var utenkelig av allmuen og underkastelse for de over seg i det sosialhierarkiske systemet var slik samfunnet var bygd opp. Nasjonalisme skulle da altså være kjernen av det nye Meiji-Japan. Det skulle være en fellesskapsfølelse basert på nasjonale symboler slik som keiseren og den keiserlige familien som avkom av guder, en rasebevissthet der den japanske rasen sammen var stilt over alle andre og en felles historie framstilt på penger og kultur trukket fram av religion i form av shintoisme og kokugaku. Særlig av disse medvirkende årsakene til nasjonalfølelse stilles keiseren høyt som en av de viktigste samlingspunktene da hans navn og virke var brukt som bakteppe for Satcho-alliansen for selve kuppet. Keiseren fungerte også som et viktig samlingspunkt for det japanske folket i etterkant i form av en keiser-basert ideologi som var dypt rotet i det japanske samfunn.

De ideene om en nasjonal identitet og framhevingen av den kulturelle eneståendeheten var noe den japanske staten tok inspirasjon fra vestlige motparter slik som USA, Tyskland, og Frankrike som de hadde rådgivere fra og hadde sendt delegasjoner selv til landene for å observere hvordan de gjorde det. Til tross for at de valgte å inkorporere disse ideene inn i eget samfunn er det viktig å se at de klarte å beholde en viss grad for japansk-het rundt ideene de tok fra vesten. Dette var denne tanken om nasjonalitet og identitet som skulle dominere det japanske samfunnet og tanker om identitet ovenfor militær kraft hadde vært det viktigste samlingspunktet før restaureringen.

5 Konklusjon

Denne oppgaven har vist at det har eksistert nasjonalisme i Japan før Meiji-restaureringen og ankomsten av kommandør Perry i 1853. Dette har blitt vist ved å presentere hvordan kokugaku fungerte som en forløper for den moderne nasjonalismen i landet, altså en kollektiv selvreflektering i Japan oven hva Japan var og hvem japanere var. Dette ble gjort da kokugaku og granskningen av verk slik som kojiki og nihon shoki som var statssponset ville fungere som en tidlig form for legitimering av hvorfor det japanske folket var sidestilt resten av verdenen og hadde dermed en særskilt rolle i historien. Det var noe Meiji-oligarkene gjorde ved å blant annet se på opprinnelsesmyter til øyen, folket og den keiserlige familien som i seg selv var et nasjonalt samlingspunkt. Dette viser at Tokugawa-Japan var en type A stat i forhold til Hrochs ideer om nasjonsutvikling og var en viktig bidragsyter for å danne grunnlaget for overgangen til en type C stat ved Meiji-restaureringen og massemobiliseringen av folket. Bakufu-regimet hvilte også på sin trygghet ovenfor egen militære overmakt og konsoliderte territorier etter borgerkrigen og det sosialhierarkiske systemet de bygde opp. Rollen nasjonalfølelse spilte i Japan før restaureringsprosessen var da altså ikke ikke-eksisterende, men spilte ikke en like overveiende rolle for samfunnet.

Etter Meiji-restaureringen ser vi at arbeidet med nasjonalidentitet og fostringen av nasjonalfølelse startet for alvor, dette kommer i uttrykk igjennom hvordan Meiji-klikken valgte å ta inspirasjon fra vestlige land i form av enda mer arbeid med kokugaku da statssponsingen gikk i tillegg til en inkludering i den obligatoriske skolegangen til elevene. I tillegg til var offisiell nasjonalisme noe som ble tatt fra land slik som Russland og hadde store implikasjoner for hvordan landet behandlet de få minoriteter som fantes i forsøk på å skape en mer homogen kulturell stat, et prosjekt de lyktes i en viss grad med. Nasjonalsymbolikk ble viktigere, noe som ble uttrykket på flere måter, den aller viktigste var keiseren. Meiji-klikken hadde en forståelse for at underkastelse av keiseren var noe som var innlemmet i så stor grad i det japanske samfunnet og var så å si tilsvarende med å være japansk. Dette utnyttet styret i Japan i stor grad ved å inkludere han i grunnloven som en av hovedpunktene, gjøre han essensiell i religiøse og kulturelle hendelser slik som nyttårsfeiringen eller ved tempelseremonier ved Ise. Keiseren var mer aktiv i internasjonalt diplomati ved å motta og dele ut ordner og dermed gjorde seg selv mer synonym med landet selv. Regjeringen implementerte nok en vestlig idé ved arbeidet å etablere et nasjonalt historisk fellesskap da

altså ved å trykke penger med nasjonale historiske motiver.

Meiji-restaureringen indikerer et tydelig skifte ikke bare på regimet som regjerte i Japan, men hvordan de skapte et bilde av seg selv og hvordan de framstilte fellesskap i landet. Denne nye mer moderne nasjonalismen og grunnlag for nasjonalfølelse er noe som står i stil med modernistiske teorier om nasjonalisme og dannelser av en nasjonalidentitet eller påtenkte fellesskap slik beskrevet av Anderson, hvilket vi ser til en viss grad i Japan før restaureringen, men særlig etter. Japan har holdt denne unike formen for nasjonalisme hvor de har ikke bare inkorporert vestlige elementer, men har også klart å gjøre det til en unik form for nasjonalisme og da sitt eget. På dette grunnlaget konkluderer jeg at Meiji-restaureringen spilte en stor rolle i utviklingen av nasjonalisme og nasjonalfølelse i Japan og at keiseren var en sentral brikke i denne utviklingen.

6 Kildehenvisning

Anderson, B. (2006). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. Verso.

Anderson, B. (2001). *Western nationalism and eastern nationalism*. New Left Review. <https://newleftreview.org/issues/ii9/articles/benedict-anderson-western-nationalism-and-eastern-nationalism>

Beasley, G. (1972) *The Meiji restoration*. Stanford university press.

Burns S. L. (2003) *Before the nation: Kokugaku and the Imagining of Community in Early Modern Japan*. Duke University Press.

Clark, C. (2006) *Iron Kingdom the Rise and Fall of the German Empire*. Penguin books.

Det Norske Akademis Ordbok. *Restaurere*. <https://naob.no/ordbok/restaurere>

Dović M. & J.K Helgason (2017) *National Poets, Cultural Saints: Canonization and Commemorative Cults of Writers in Europe*. Brill.

Eriksen T.L. (2010) *Globalhistorie 1750-1900*. Cappelen Damm akademisk.

Hellyer R. & Fuess H. (2022) *The Meiji restoration Japan as a global nation*. Cambridge university press.

Hobsbawm E., Ranger T. (2012). *The invention of tradition*. Cambridge university press.

Grunnloven i Japan (1889)

https://en.wikisource.org/wiki/The_Constitution_of_Japan:_With_the_Laws_Appertaining_Thereto,_and_the_Imperial_Oath_and_Speech/Part_1

Grunnloven i det tyske keiserriket (1871)

https://en.wikisource.org/wiki/Constitution_of_the_German_Empire

Ichijo A. (2020) *Kokugaku and an alternative account of the emergence of nationalism of Japan*. John Wiley & Sons Ltd.

Kawate K. (2019) *Japan self-image in opposition to the idea of modern Europe and the rise of nationalism in Japan*.

Kjelstadli K. (1999) *Fortida er ikke hva det en gang var*. Universitetsforlaget.

Jansen, M. B. (1989) *The Cambridge history of Japan: Volum 5 The nineteenth century*. Cambridge university press.

Liviningston, J. M, Oldfather F. (1973) *Imperial Japan 1800-1945*. Pantheon Book

Maxwell, A. (2020) *Primordialism for Scholars Who Ought to Know Better: Anthony D. Smith's Critique of Modernization Theory*. Nationalities papers, 48(5), 826–842.

Maxwell, A. (2010) *Typologies and phases in nationalism studies: Hroch's A-B-C schema as a basis for comparative terminology*. Nationalities papers, 38(6), 865-880.

Tadashi K. (2019) *Toward the Meiji revolution*. Japana publishing industry foundation for culture

Swale, A.D. (2009). *Japan Within the World System: Urbanization, Political Stasis and Western Economic Expansion*. Palgrave Macmillan.

Østerud Ø. (1984) *Nasjonenes selvbestemmelsesrett*. Universitetsforlaget.

6.1 Bilder og figurer

Chiossone, E. (1888). *Portrait of the Emperor Meiji*, [Photograph]. Wikimedia.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Emperor_Meiji_in_1888.jpg

Heine W. (1855-1856) *Commodore Perry visit Kanagawa 1854*. Wikimedia Commons
(Bilde forside)

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Commodore-Perry-Visit-Kanagawa-1854.jpg>

Ukjent artist. (1890) *Illustration of the Ceremony Promulgating the Constitution*.

https://visualizingcultures.mit.edu/throwing_off_asia_01/toa_vis_02.html

